

Gminny Program Opieki nad Zabytkami w GMINIE KOSAKOWO

---

na lata 2016-2019

Celem strategicznym dla Gminy Kosakowo jest zachowanie dziedzictwa kulturowego,
służące rozwojowi społeczno-gospodarczemu i pogłębianiu tożsamości jej mieszkańców

---

Spis zawartości opracowania:

1.	Wstęp	3
2.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	3
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	5
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	5
4.1.1.	Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 z uzupełnieniem na lata 2004-2020	5
4.1.2.	Strategia Rozwoju Kraju 2020	6
4.1.3.	Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030	7
4.1.4.	Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami	8
4.1.5.	Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo Kulturowe”	9
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	10
4.2.1.	Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020	11
4.2.2.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020	12
4.2.3.	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego	13
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	14
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami programowymi gminy	14
5.1.1.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	14
5.1.2.	Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego	17
5.2.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa kulturowego gminy	21
5.2.1.	Charakterystyka Gminy Kosakowo	21
5.2.2.	Zarys historii Gminy Kosakowo	21
5.2.3.	Krajobraz kulturowy	23

5.2.4.	Zabytki archeologiczne	24
5.2.5.	Zabytki nieruchome	26
5.2.6.	Zabytki ruchome	29
5.2.7.	Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	29
5.2.8.	Dziedzictwo niematerialne	30
5.3.	Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	31
5.4.	Stan zachowania i zagrożenia dla zabytków w Gminnej Ewidencji Zabytków	34
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń	42
7.	Założenia programowe Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	44
7.1.	Priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	45
7.2.	Kierunki działań oraz zadania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	45
8.	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	47
8.1.	Instrumenty prawne	47
8.2.	Instrumenty koordynacji	48
8.3.	Instrumenty finansowe	48
8.4.	Instrumenty społeczne	49
8.5.	Instrumenty kontrolne	49
9.	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	49
10.	Finansowanie ochrony, opieki i promocji dziedzictwa kulturowego	50
10.1.	Publiczne źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	51
10.2.	Pomocowe źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	52
10.3.	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	52
CZĘŚĆ GRAFICZNA PROGRAMU		
	Mapa stref ochrony konserwatorskiej dziedzictwa kulturowego	53
	Inwentaryzacja fotograficzna zabytków w Gminie Kosakowo	54-73

1. Wstęp

Przedmiotem **Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo na lata 2016-2019** jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Kosakowo. Program ma na celu określenie priorytetów, zadań i kierunków działań na rzecz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Sporządzony został na podstawie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, z późn.zm.), zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (*Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny*, w: Poradnik prawny konserwatora zabytków, „Kurier konserwatorski” 2009).

Gminny program opieki nad zabytkami został sporządzony przez Wójta Gminy Kosakowo, a po uzyskaniu opinii Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjęty przez Radę Gminy Kosakowo (publikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego). Sporządzony na okres 4 lat, a co 2 lata Wójt przedstawia Radzie Gminy sprawozdanie z wykonania programu.

Gminny program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, ale stanowi dokument uzupełniający dotychczas przyjęte akty prawa miejscowego, uwzględniając zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Określa sposób ich realizacji, poprzez stosowne działania organizacyjne i finansowe oraz upowszechniające wiedzę o zabytkach. Gminny program opieki nad zabytkami - poprzez określenie zasad współpracy właścicieli zabytków z administracją samorządową - ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe Gminy Kosakowo.

Wskazane w programie działania ukierunkowane są na poprawę stanu zabytków poprzez ich rewaloryzację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami poprzez działania edukacyjne i promocyjne ma kształtować w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Troska o zachowanie szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację tzw. Małej Ojczyzny, rozwija i umacnia postawy prospołeczne.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo na lata 2016-2019 jest pierwszym kompleksowym programem z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Kosakowo, zakłada partnerstwo publiczno-prywatne w realizacji celów oraz współdziałanie wszystkich instytucji samorządowych i agend Gminy Kosakowo; może być aktualizowany na podstawie wniosków z ewaluacji wewnętrznej.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną dla opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.

U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774), która zobowiązuje samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne do sporządzania na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W art. 87 ust. 2 ustawy określone zostały cele programu opieki nad zabytkami, w szczególności:

1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy;

2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki znajdujące się na terenie państwa polskiego zostały objęte ochroną, jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. W Rozdziale II WOLNOŚCI, PRAWA I OBOWIĄZKI CZŁOWIEKA I OBYWATELA **art. 86 ustawy zasadniczej Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471, z 2009 r., Nr 114, poz. 946) stanowi: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.”

Obowiązek opieki nad zabytkami został włączony do szerokiego spektrum pojęcia środowiska, a szczegółowe regulacje ustawowe określają zarówno zakres obowiązku dbałości, jak i zasady odpowiedzialności za zaniedbanie tego obowiązku.

Podstawowym aktem prawnym realizującym delegację konstytucyjną w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest **ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, poz. 397, 774). Ustawa określa materię merytoryczną środowiska w zakresie pojęcia zabytku, reguluje zakres obowiązków państwa, samorządów terytorialnych, właścicieli oraz reguluje zasady postępowania z zabytkami.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami zostały ustawowo włączone do katalogu zadań samorządów terytorialnych. **Art. 7 ust. 1 pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o**

samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2015 r. 1515) stanowi, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują sprawy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Szczegółowe uregulowania prawne dotyczące opieki nad zabytkami zawarte zostały także w obowiązujących ustawach:

- **ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t.j. Dz.U. 2015 r. poz.199, poz. 199, 443, 774, 1265, 1434, 1713, 1777, 1830.);
- **ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z 2014 r. poz. 40, 768, 822, 1133, 1200, z 2015 r. poz. 151, 200, 443, 528, 774, 1165, 1265, 1549, 1642, 1777.);
- **ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo Ochrony Środowiska** (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1232, 1238, z 2014 r. poz. 40, 47, 457, 822, 1101, 1146, 1322, 1662, z 2015 r. poz. 122, 151, 277, 478, 774, 881, 933, 1045, 1223, 1434, 1593, 1688);
- **ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1651);
- **ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 782, 985, 1039, 1180, 1265, 1322);
- **ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t.j. z 2012 r. poz. 406, z 2014 r. poz. 423, z 2015 r. poz. 337, 1505);
- **ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, 1138, 1146, z 2015 r. poz. 1255, 1333, 1339);
- **ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 987, z 2015 r. poz. 1505);
- **ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 642, poz. 908, z 2013 r. poz. 829);
- **ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698, Nr 171, poz. 1016, z 2014 r. poz. 822, z 2015 r. poz. 566, 978).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1.Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo na lata 2016-2019 jest zgodny z celami, priorytetami i działaniami na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego przyjętymi w państwowych dokumentach strategicznych.

4.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 z uzupełnieniem na lata 2004-2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r. przez Ministerstwo Kultury dokumentem Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, jest

podstawowym aktem rządowym, w którym sformułowano zasady polityki kulturalnej państwa w aktualnych warunkach społeczno-gospodarczych.

W Narodowej Strategii Rozwoju Kultury (NSRK) określono misję państwa: **„zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”**. Oceniając kulturę, jako ważny czynnik rozwoju regionów, wyznaczono następujące priorytety:

- 1) wzrost efektywności zarządzania kulturą;
- 2) wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury;
- 3) wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury;
- 4) poprawa warunków działalności artystycznej;
- 5) efektywna promocja twórczości;
- 6) zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
- 7) zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest **Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”**. Podstawowym celem tego programu jest poprawa stanu zachowania zabytków i ich kompleksowa rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieranie rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich i nowych technik konserwacji zabytków ruchomych. W programie określone zostały dwa komplementarne priorytety:

- 1) rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych;
- 2) rozwój kolekcji muzealnych.

4.1.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020. *Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo*, została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. (M.P. 2012 poz. 882), jako podstawowy dokument strategii rozwojowej w średnim horyzoncie czasowym. Dokument opisuje zadania państwa, których realizacja jest niezbędna, by wzmocnić procesy rozwojowe i wyznacza trzy obszary strategiczne, na których koncentrować się będzie realizacja polityki państwowej:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii Rozwoju Kraju 2020 uwzględniono zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, nakładające obowiązek sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Ważnym zagadnieniem uwzględnionym w Strategii jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie ich właściwego przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego zostały wpisane w obszar wspierania rozwoju infrastruktury społecznej, w tym infrastruktury kulturalnej, jako ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

4.1.3. Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030

Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 (KZPK 2030) przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. (M.P. z 2012 r. poz. 252) jest podstawowym dokumentem dotyczącym ładu przestrzennego Polski w średnioterminowym horyzoncie czasowym. Wizja zapisana w dokumencie określa, że: „Cechą Polski w 2030 roku jest spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna. Silne regiony, których rozwój oparty jest na endogenicznym potencjale i przewagach konkurencyjnych, kreują ogólnokrajowe impulsy rozwojowe, przyczyniając się do osiągnięcia celów ogólnych polityki regionalnej i przestrzennej.” Celem strategicznym polityki państwowej jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Koncepcja (KZPK 2030) kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ to ład przestrzenny w znaczącym stopniu decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Dokument formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

W zakresie ochrony zabytków, jako cele polityki przestrzennej wskazano:

1) ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;

2) wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;

3) wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;

4) wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych i pokolejowych, opuszczonych wsi itp. poprzez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1.4. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów (M.P. z 2014 r. poz. 733) jest narzędziem realizacji polityki konserwatorskiej w wymiarze ogólnokrajowym, umożliwia koordynowanie działań wielu podmiotów skoncentrowanych na ochronie zabytków, tj.: organów konserwatorskich, instytucji kultury i osób prywatnych zaangażowanych w społeczną opiekę nad zabytkami. **Celem programu jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków oraz poprawa stanu zabytków w Polsce.**

Za istotne, uznano przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich (dotyczących konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników):

- 1) *primum non nocere* (z łac.- po pierwsze nie szkodzić);
- 2) maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- 3) minimalnej niezbędnej ingerencji, usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- 4) czytelności i odróżnialności ingerencji;
- 5) odwracalności metod i materiałów;
- 6) wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W dokumencie zapisano: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem, nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. [...] Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

W zakresie działań operacyjnych program umożliwia:

- 1) wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce:
  - porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych;
  - przygotowanie ratyfikacji „Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego”;

- wypracowanie jednolitych standardów działań konserwatorskich w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych;
- wzmocnienie ochrony krajobrazu kulturowego;
- opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;
- przygotowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków;
- realizacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP) na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

2) Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków (chodzi o osiągnięcie większego efektu niż wynika to z sumy podjętych działań):

- zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków przez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;
- wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji między organami ochrony zabytków, a społecznościami żyjącymi w ich sąsiedztwie;
- podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków;
- merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

3) Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze i edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji:

- przygotowanie ratyfikacji „Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa”, Faro 2005;
- budowanie świadomości społecznej dotyczącej funkcji dziedzictwa kulturowego, jako podstawy kształtowania tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
- promocja dziedzictwa za pośrednictwem Internetu;
- zwiększenie i ułatwienie dostępu do zasobu dziedzictwa.

Wdrażanie programu zakłada ścisłą współpracę Generalnego Konserwatora Zabytków (działającego w imieniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego), wojewódzkich konserwatorów zabytków, urzędu obsługującego ministra kultury i dziedzictwa narodowego, urzędów wojewódzkich oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Narodowego Muzeum Morskiego – instytucji wdrażających program.

W ciągu czterech lat (2014-2017) na realizację programu zaplanowano 26 668 205 zł, w tym 26 037 205 zł z budżetu państwa, 6 000 zł z budżetu samorządu terytorialnego i 625 000 zł z innych źródeł.

4.1.5. Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo Kulturowe”

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego to coroczny mechanizm będący finansowym narzędziem realizacji strategii państwowej, dzięki któremu udzielane są dotacje ze środków w dyspozycji resortu kultury. Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej w zakresie wybranych priorytetów. Priorytet finansowany jest ze środków przyznawanych na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie,

restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 399).

Program „Dziedzictwo kulturowe” realizuje następujące priorytety:

1. **OCHRONA ZABYTEKÓW.** Celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

2. **WSPIERANIE DZIAŁAŃ MUZEALNYCH.** Celem priorytetu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorem, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych.

3. **KULTURA LUDOWA I TRADYCYJNA.** Celem priorytetu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej.

4. **OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ZA GRANICĄ.** Celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat.

5. **OCHRONA ZABYTEKÓW ARCHEOLOGICZNYCH.** Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

6. **OCHRONA I CYFRYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.** Celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku, lub uczelni publicznych.

7. **MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ.** Celem priorytetu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

Obowiązujące w Programie „Dziedzictwo kulturowe” regulaminy i formularze w kolejnych perspektywach czasowych określa minister resortu kultury. Aktualne dokumenty zostały ustalone zarządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 września 2015 r. w sprawie wytycznych do programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na rok 2016.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo jest zgodny z celami, priorytetami i działaniami przyjętymi w dokumentach strategicznych województwa pomorskiego, natomiast program opieki nad zabytkami powiatu puckiego jest w trakcie opracowania.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 przyjęta uchwałą nr 458/XXII/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2012 jest dokumentem określającym cele rozwojowe województwa w perspektywie czasowej roku 2020 zdefiniowane na bazie Podsumowania z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego za lata 2005-2010 (Uchwała nr 294/31/2011 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 22 marca 2011 r.) oraz Raportu o przedsięwzięciach rozwojowych w województwie pomorskim w latach 2005-2010.

Celna diagnoza stanu sformułowana w strategii w zakresie opieki nad zabytkami wskazuje na dziedzictwo kulturowe województwa, które stanowi duży i nie do końca wykorzystany potencjał regionu, jest zbieżna z diagnozą sformułowaną w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo. Pomorskie wyróżnia oryginalna wielokulturowość, stanowiąca mieszankę dziedzictwa polskiego, w tym kaszubskiego, hanzeatyckiego i innych. Jej materialnym odzwierciedleniem są liczne zabytki. Brakuje jednak spójnej i konsekwentnie realizowanej promocji wykorzystania dziedzictwa kulturowego. Trwałe miejsce w wartościach kulturowych regionu zajmuje kaszubska tradycja, intensywnie rozpowszechniane są kaszubskie wartości etniczne poprzez edukację regionalną oraz naukę języka kaszubskiego.

Wizja regionu określona została w dokumentach strategicznych następująco: **województwo pomorskie 2020 roku to znaczący partner w regionie Morza Bałtyckiego.** Województwo pomorskie to:

- region czystego środowiska; wysokiej jakości życia; rozwoju opartego na wiedzy, umiejętnościach, aktywności i otwartości mieszkańców; silniej i zróżnicowanej gospodarki; partnerskiej współpracy; atrakcyjnej i spójnej przestrzeni, a także kultywowania wielokulturowego dziedzictwa oraz tradycji morskich i solidarnościowych;
- region konkurencyjny: dysponujący dobrze zorganizowaną, efektywną i działającą w sposób przejrzysty administracją publiczną, ukierunkowaną na trwały rozwój społeczno-gospodarczy, z wykorzystaniem m.in. partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego, włączony do międzynarodowej sieci przepływu informacji, wiedzy i kooperacji naukowej, gospodarczej i kulturalnej; stanowiący atrakcyjne miejsce dla inwestorów, turystów, studentów, naukowców, a także obecnych i potencjalnych mieszkańców;
- region spójny: umacniający – zgodnie z zasadą „jedność w różnorodności” – tożsamość budowaną na fundamencie poszanowania bogatej spuścizny historycznej oraz tradycji, dorobku i dziedzictwa Kaszub, Kociewia, Powiśla i Żuław oraz innych części regionu, a także tradycji morskiej i solidarnościowej;
- region dostępny: dobrze powiązany z otoczeniem zewnętrznym poprzez zintegrowany i bezpieczny regionalny system transportowy wspierający mobilność ludzi, a także poprzez wydajny regionalny system teleinformatyczny zapewniający sprawny przepływ informacji i wiedzy; zapewniający wysoki standard życia, dobrą jakość środowiska przyrodniczego i kulturowego, a także bezpieczeństwo powodziowe i energetyczne; oferujący wyrównany dostęp do wysokiego poziomu świadczeń i usług w sferach: edukacji, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego, pomocy społecznej, kultury, sportu i rekreacji.

Problematyka dziedzictwa kulturowego została uwzględniona w celu operacyjnym 1.3. Unikatowa oferta turystyczna i kulturalna, realizowanym przez wybór strategiczny tj. tworzenie produktów i pakietów turystycznych opartych o walory naturalne oraz zasoby dziedzictwa kulturowego. Samorząd województwa pomorskiego podjął zobowiązanie rozwoju regionalnych sieciowych produktów turystycznych obejmujących m.in. marinę, szlaki rowerowe i kajakowe, a także unikatowe dziedzictwo regionalne i ofertę kulturalną.

W celu operacyjnym 2.2. Wysoki poziom kapitału społecznego, jednym z kierunków działania będzie podnoszenie poziomu tożsamości regionalnej i lokalnej, integracja społeczności lokalnych oraz kompleksowa rewitalizacja i rozwój przestrzeni publicznych.

4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 (RPO WP 2014-2020) jest narzędziem realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Zakres oraz zasady interwencji RPO WP 2014-2020 zdeterminowane są zapisami sześciu Regionalnych Programów Strategicznych, będących bezpośrednią odpowiedzią na wyzwania zdiagnozowane w SRWP 2020:

- **Pomorski Port Kreatywności** w zakresie rozwoju gospodarczego,
- **Aktywni Pomorzanie** w zakresie aktywności zawodowej i społecznej,
- **Mobilne Pomorze** w zakresie transportu,
- **Ekofektywne Pomorze** w zakresie energetyki i środowiska,
- **Pomorska Podróż** w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej,
- **Zdrowie dla Pomorzan** w zakresie ochrony zdrowia.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 jest finansowany ze środków Unii Europejskiej (UE) w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Alokacja środków UE na Program wynosi łącznie 1,86 mld EUR, w tym 1,34 mld EUR z EFRR i 524,6 mln EUR z EFS. Wartość środków unijnych w RPO WP 2014-2020 jest o 926,4 mln EUR wyższa od Programu na lata 2007-2013, zatem będzie to największy w historii województwa pomorskiego program inwestycyjny w dyspozycji władz regionalnych.

Zarząd Województwa Pomorskiego 1 lipca 2014 r. przyjął Założenia do projektu wytycznych dotyczących programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. Dokument ten zawiera szczegółowe wytyczne dotyczące przygotowania lokalnych programów rewitalizacji, jako programów operacyjnych gminy, etapów ich tworzenia oraz delimitacji obszarów zdegradowanych, systemów monitorowania rewitalizacji.

Rewitalizacja to kompleksowy, zaplanowany proces przemian społecznych, gospodarczych i przestrzennych, wynikający ze strategii rozwoju gminy, realizowany na obszarze dotkniętym zjawiskami kryzysowymi, prowadzący do przywrócenia atrakcyjności tego obszaru dla mieszkańców, przedsiębiorców, pracujących lub odwiedzających (odbiorców usług dostępnych na tym terenie), z korzyścią dla całej społeczności miasta. Kompleksowy i skoordynowany proces przemian zachodzących na obszarach

zdegradowanych miasta jest istotnym elementem polityki lokalnej, której wyrazem jest programowanie operacyjne wyrażone zapisami Lokalnych Programów Rewitalizacji. Lokalny Program Rewitalizacji to wieloletni program operacyjny, podrzędny w stosunku do strategii rozwoju gminy, przyjęty i koordynowany przez jednostkę samorządu terytorialnego, mający na celu rewitalizację określonego obszaru zdegradowanego, realizowany zgodnie z określonym harmonogramem czasowym i finansowany z określonych źródeł, który przedstawia rozwiązania konkretnych problemów identyfikowanych na obszarach zdegradowanych. Wpływające bezpośrednio lub pośrednio na poprawę istniejącego stanu przedsięwzięcia winny być w założeniu finansowane z różnych źródeł (zarówno środków wsparcia międzynarodowego czy krajowego, jak i środków własnych).

4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego przyjęty przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 30 września 2002 r. uchwałą Nr 639/XLVI/02, a następnie zmieniony w dniu 26 października 2009 r. uchwałą Nr 1004/XXXIX/2009 (Dz. U. Woj. Pom. z 2009 r. Nr 172, poz. 3361) stanowi, że zrealizowanie celów polityki przestrzennej warunkuje zasada długookresowego równoważenia rozwoju polegająca integralnej ochronie wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazu dla utrzymania równowagi środowiska i poprawy warunków oraz jakości życia.

W zakresie ochrony środowiska kulturowego wskazano, że ochrona elementów dziedzictwa kulturowego jest częścią składową procesu kształtowania i ochrony ładu przestrzennego. Sformułowano następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

- ochrona różnorodności dziedzictwa kulturowego;
- ochrona zachowanych zespołów obiektów zabytkowych o wyrazistej tożsamości;
- unikanie przekształceń przestrzennych mogących zagrażać zasobom dziedzictwa kulturowego;
- stwarzanie przestrzennych warunków dla kontynuacji funkcji tożsamy dla tradycji miejsca;
- wprowadzanie funkcji umożliwiających efektywne i racjonalne gospodarowanie obiektem zabytkowym;
- eksponowanie w strukturze przestrzennej, w panoramach i sylwetach miejscowości elementów najcenniejszych i udostępnianie miejsc o walorach kulturowych;
- komponowanie nowych struktur z uwzględnieniem historycznej zabudowy, uzupełnianie istniejących struktur o nowe elementy tworzące harmonijną całość.

Przyjęto kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego:

- 1) ochrona i odnowa charakterystycznych zasobów dziedzictwa kulturowego regionu, m.in.: układów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków wsi pomorskiej, dziedzictwa morskiego i rzeczno, dziedzictwa budownictwa ceglanego i drewnianego, obiektów dziedzictwa obronnego i techniki (w tym systemów hydrotechnicznych), kultury materialnej portów morskich i rzecznych oraz wsi rybackich, materialnych relikwów dziedzictwa solidarnościowego, zespołów rezydencjalnych, zespołów zieleni urządzonej, wybitnych dóbr kultury współczesnej;

2) rewitalizacja zabytkowych układów przestrzennych, zwłaszcza obszarów związanych z gospodarką morską, obszarów i obiektów dziedzictwa morskiego i rzeczno- oraz urządzeń hydrotechnicznych, zabytkowych struktur mieszkaniowych i wzbogacenie ich o nowe funkcje podwyższające atrakcyjność miejsca;

3) ekspozycja i udostępnienie stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej;

4) obejmowanie ochroną miejsc, gdzie została zachowana historyczna struktura przestrzeni i szczególne walory przyrodniczo-krajobrazowe;

5) uwzględnianie w dokumentach strategicznych i planistycznych stref koncentracji elementów dziedzictwa kulturowego wymagających szczególnej ochrony wartości kulturowych i krajobrazowych.

W zakresie ochrony walorów krajobrazu ustalono następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

- w strefach krajobrazu harmonijnego - zachowanie i uczynienie istniejących wartości estetyczno-widokowych związanych z rzeźbą terenu oraz jego naturalnym i kulturowym pokryciem;
- w sferze krajobrazu dysharmonijnego i zdegradowanego – przywracanie równowagi przyrodniczej, zwiększanie bioróżnorodności, porządkowanie i odtwarzanie zasobów kulturowych, usuwanie lub maskowanie zielenią elementów obniżających walory estetyczno-widokowe;
- ograniczanie zainwestowania na terenach leśno-rolnych;
- eliminacja i przeciwdziałanie powstawaniu zabudowy o cechach dysharmonijnych w strefach wglądów na tereny o wysokich walorach krajobrazowych;
- eksponowanie i odtwarzanie dominant architektonicznych;
- preferowanie i kontynuacja dobrej praktyki zagospodarowania przestrzeni (układów ruralistycznych, niw siedliskowych etc.) i sposobu użytkowania obszarów o wyraźnych walorach kulturowych i krajobrazowych;
- ochrona przestrzeni o unikatowych walorach krajobrazowych;
- ochrona tożsamości wszystkich typów krajobrazu;
- zachowanie charakterystycznych cech naturalnych krajobrazów nadmorskich i naturalnych procesów ich kształtowania.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami programowymi gminy

Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo jest zgodny z celami, priorytetami i działaniami przyjętymi w dokumentach programowych Gminy Kosakowo.

5.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kosakowo zatwierdzone uchwałą Rady Gminy Kosakowo nr XXI/49/2008 z dnia 29 maja

2008 r., zaktualizowane w 2015 r., w wersji ujednoliconej zostało zatwierdzone uchwałą Rady Gminy Kosakowo nr XX/5/2016 z dnia 28 stycznia 2016 r. Studium jest podstawą bieżących działań władz samorządowych oraz planów rozwojowych gminy.

W dokumencie określone zostały dla gminy Kosakowo:

▪ strategiczne cele rozwoju przestrzennego:

- 1) zrównoważony rozwój wszystkich działań związanych z kształtowaniem zagospodarowania przestrzennego;
  - 2) stworzenie warunków dla podniesienia jakości życia mieszkańców;
  - 3) ochrona i zachowanie unikatowych walorów środowiska przyrodniczego;
  - 4) neutralizacja zewnętrznych źródeł uciążliwości środowiska związanych z obsługą północnej części Aglomeracji Trójmiejskiej;
  - 5) zachowanie i ekspozycja walorów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego na obszarze gminy;
  - 6) utrzymanie i rozwój historycznie ukształtowanej struktury osadniczej;
  - 7) tworzenie warunków dla rozwoju funkcji usługowych i przemysłowych przyjaznych środowisku i nieuciążliwych dla ludności;
  - 8) wykształcenie w strukturze przestrzennej gminy ośrodków budującej tożsamość lokalną;
  - 9) poprawa funkcjonującego systemu komunikacyjnego i transportowego;
  - 10) poprawa stanu infrastruktury technicznej;
  - 11) racjonalny rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych;
  - 12) zachowanie równowagi strefy brzegowej między pojemnością a chłonnością turystyczną;
  - 13) podniesienie rangi gminy przez sprzyjanie rozwojowi wysokokwalifikowanych usług;
  - 14) wykorzystanie zasobów kopalin;
  - 15) dbanie o wszechstronny rozwój gminy zapobiegający syndromowi „sypialni”.
- rozwój funkcji:
- 1) mieszkaniowej;
  - 2) rekreacyjnej i turystycznej uwarunkowanej walorami krajobrazowymi, nadmorskim położeniem i sąsiedztwem Aglomeracji Trójmiejskiej;
  - 3) gospodarczo-składowych i wytwórczych (rozwój gwarantujący zatrudnienie na terenie gminy);
  - 4) rolniczych i rybackich.

W zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego przyjęto zasady:

- ochrona i właściwe utrzymanie obiektów i terenów objętych ochroną prawną (wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego),
- ochrona obiektów i terenów istotnych dla zachowania tożsamości lokalnej (wpisanych do ewidencji zabytków), na podstawie aktów prawa miejscowego, a w szczególności miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- zachowanie harmonijnego krajobrazu w nadzatkowym fragmencie pradoliny Redy oraz wpisanych w ten krajobraz wsi rybacko-rolniczych: Rewa i Mechelinki,

- kształtowanie krajobrazu kulturowego, a szczególności zespołów zabudowy i jednostek osiedleńczych istotnych dla zachowania tożsamości lokalnej, w sposób:
  - uwzględniający lokalną tradycję budowlaną i historyczne zasady rozplanowania wsi,
  - zapewniający planowaną i kontrolowaną parcelację terenów zgodnie z lokalną tradycją,
  - zapewniający kontynuację harmonijnego i organicznego procesu rozwoju miejscowości,
- kształtowanie zgodnie z tradycjami lokalnymi terenów zieleni zorganizowanej: parków, alei drzew, itp.

W zakresie lokalnego dziedzictwa kulturowego przyjęto politykę:

- ścisłej ochronie podlegają obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego;
- ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków;
- w obiektach ewidencyjnych ochronie podlegają: historyczna bryła budynku, historyczny kształt dachu, historyczna ekspozycja ścian (tj. rozmieszczenie otworów okiennych i drzwiowych); historyczna forma architektoniczna i historyczny detal architektoniczny (w tym wielkość i kształt otworów okiennych i drzwiowych i zasady podziału stolarki okiennej); historyczne materiały budowlane i historyczna kolorystyka;
- dla zabytkowych układów ruralistycznych wyznacza się strefy ochrony konserwatorskiej w granicach historycznej niwy siedliskowej.

Ochrona konserwatorska w obrębie w/w stref wsi rybackich Mechelinki i Rewa polega na: zachowaniu rozplanowania zespołu przestrzennego, utrzymaniu historycznych podziałów parcelacyjnych, zachowaniu historycznych linii zabudowy, wysokości budynków, kształtu dachów i utrzymanie historycznej kompozycji obiektów i układów zieleni, nawiązaniu w nowej zabudowie do zasad historycznej kompozycji zespołu i typu zabudowy, kontynuacji w nowej zabudowie tradycji budowlanej wsi i regionu Pasa Nadmorskiego.

Ochrona konserwatorska w obrębie stref historycznych układów wsi: Dębogórze, Kosakowo, Pierwoszyno i Kazimierz polega na: zachowaniu zasadniczych elementów rozplanowania komunikacyjnego i przestrzeni wspólnej oraz zharmonizowaniu charakteru i skali nowej zabudowy z tradycją budowlaną i historycznymi zasadami kształtowania przestrzeni.

Ochronie podlega ekspozycja obiektów i zespołów zabudowy historycznej poprzez ew. wyznaczenie terenów wyłączonych spod zabudowy, ograniczenie wysokości i intensywności zabudowy, kształtowanie nowego zainwestowania w sposób podkreślający walory eksponowanych obszarów, obiektów i zespołów zabudowy.

W zakresie ochrony archeologicznej przyjęto zasady:

- w strefach ochrony archeologicznej przed wykonaniem inwestycji kubaturowych (w szczególności domy, hale, itp.) i szeroko płaszczyznowych inwestycji liniowych (w

szczegółności drogi, autostrady, rurociągi, itp.) wymagających prac ziemnych należy wykonać wyprzedzające ratownicze badania archeologiczne. Dla inwestycji liniowych wymagających wykopów wąsko przestrzennych (sieci kablowe, wodociągowe, kanalizacji sanitarnej itp.) obowiązuje wymóg przeprowadzenia badań archeologicznych w formie nadzoru archeologicznego;

- tereny płaskich stanowisk archeologicznych mogą być przeznaczone pod zagospodarowanie po wykonaniu inwentaryzacji i dokumentacji obiektów archeologicznych, narażonych na zniszczenie w trakcie prac ziemnych.

Wartościowym materiałem poglądowym sformułowanych wniosków jest mapa stref ochrony konserwatorskiej dziedzictwa kulturowego z rozmieszczeniem obiektów zabytkowych w Gminie Kosakowo, zacytowana w części graficznej niniejszego opracowania, il. 1: *Mapa stref ochrony konserwatorskiej dziedzictwa kulturowego z rozmieszczeniem obiektów zabytkowych w Gminie Kosakowo* (cyt. za: *Studium...*, s. 50).

5.1.2. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy. Obligatoryjnie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Gmina Kosakowo dla większości obszaru posiada uchwalone miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (Tabela 1: *Wykaz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w Gminie Kosakowo*), bądź przystąpiła do opracowania takich dokumentów (Tabela 2: *Wykaz obszarów w Gminie Kosakowo, na których przystąpiono do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub ich zmian*).

Tabela1: Wykaz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w Gminie Kosakowo

L.p.	nazwa MPZP	dane adresowe aktu prawnego wprowadzającego MPZP
1.	MPZP ogrodu działkowego im. Obrońców Kępy Oksywskiej w obrębie Pogórze Gm. Kosakowo	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR LXI/60/2014 z 24.09.2014r.
2.	MPZP nieruchomości położonych w Mostach Gm. Kosakowo nr 997 I 996/2	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XVII/104/2011 z 24.11.2011
3.	Zmiana MPZP wsi Dębogórze w Gminie Kosakowo – fragment ul. Jagodowej	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XVII/103/2011 z 24.11.2011
4.	Zmiana MPZP części wsi Pogórze w zakresie działek nr 1070, 1071, 1072, 1073, 1074 przy ul. Czarnieckiego	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XVII/101/2011 z 24.11.2011
5.	Zmiana MPZP Rewa, w zakresie działki nr 45/3	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XIII/73/2011 z 31.08.2011

6.	Zmiana MPZP Rewa przy ul. Surfingowej	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XIII/72/2011 z 31.08.2011
7.	Zmiana MPZP Rewa, w zakresie działki nr 216 przy ul. Morskiej	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XIII/71/2011 z 31.08.2011
8.	Zmiana MPZP części wsi Pogórze, w zakresie działek nr 78/71, 78/72 przy ul. Czechowicza	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XIII/70/2011 z 31.08.2011
9.	Zmiana MPZP części wsi Pogórze w zakresie działki 78/74	Uchwała NR X/50/2011 Rady Gminy Kosakowo z 8.06.2011
10.	Zmiana MPZP działek nr 171/1, 171/2, 171/3, 171/4, 171/7, 171/9, 171/10, 176/4 oraz części działki 171/8 w Pogórze Gmina Kosakowo	Uchwała NR VIII/24/2011 Rady Gminy Kosakowo z 5.04.2011
11.	Zmiana MPZP działki nr 108/9 w Pogórze Gm. Kosakowo	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR IV/2/2011 z 1.02.2011
12.	MPZP osiedla Suchy Dwór w Gminie Kosakowo	Uchwała NR IV/1/2011 Rady Gminy Kosakowo z 1.02.2011
13.	Zmiana MPZP wsi Rewa Gm. Kosakowo	Uchwała NR LXX/79/2010 Rady Gminy Kosakowo z 6.10.2010
14.	Zmiana MPZP wsi Kosakowo, Gmina Kosakowo	Uchwała NR XLIX//9/2010 Rady Gminy Kosakowo z 27.01.2010
15.	MPZP dla inwestycji celu publicznego obejmującego część działek nr 15, 11, 95, 555, 556, 557, 10/2, 157, 212, 213, 251/2, 1/8 w Dębogórze oraz część działki nr 1079 w Pogórze Gmina Kosakowo	Uchwała NR XLIX/8/2010 Rady Gminy Kosakowo z 27.01.2010
16.	MPZP miejscowości Mechelinki	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XLIX/5/2010 z 27.01.2010
17.	MPZP działek nr 16/1, 17/1, 17/2, 17/3, 17/4, 18, 19, 20/2 oraz cz. dz. 16/2 i 24/4 w Dębogórze	Uchwała NR XLIII/75/09 Rady Gminy Kosakowo z 28.10.2009
18.	Zmiana MPZP nieruchomości położonych w Mostach na południe od kanału zrzutowego oczyszczalni ścieków	Uchwała nr XLIII/74/2009 Rady Gminy Kosakowo z 28.10.2009
19.	MPZP działek położonych w Dębogórze i Mostach przy ul. Rumskiej, Gmina Kosakowo	Uchwała NR XXVIII/117/2008 Rady Gminy Kosakowo z 19.12.2008
20.	MPZP działek nr ew. 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78 oraz części działki nr 80, 86, 88, 89, 139 położonych w Dębogórze w rejonie ul. Szarotki, Gmina Kosakowo	Uchwała NR XXIV/69/2008 Rady Gminy Kosakowo z 3.09.2008
21.	MPZP działek nr 194/2, 195/15, 195/16, 195/17, 196/5, 196/5 oraz część działki nr 195/18 w Pogórze Gmina Kosakowo przy ul. Płk. Dąbka	Uchwała NR XXI/50/2008 Rady Gminy Kosakowo z 29.05.2008
22.	MPZP terenu położonego w Dębogórze Wybudowaniu przy ul. Leśnej, Gmina Kosakowo	Uchwała NR XIX/22/2008 Rady Gminy Kosakowo z 31.03.2008
23.	MPZP wsi Dębogórze w Gminie Kosakowo	Uchwała NR XV/112/2007 Rady Gminy Kosakowo z 19.12.2007
24.	MPZP części wsi Pogórze Gmina Kosakowo	Uchwała NR XI/56/07 RADY Gminy Kosakowo z 19.07.2007
25.	MPZP wsi Pierwoszyno w Gminie Kosakowo	Uchwała NR XI/57/2007 Rady Gminy Kosakowo z 19.07.2007
26.	MPZP części wsi Mechelinki w rejonie ul. Klifowej	Uchwała NR X/47/07 Rady Gminy Kosakowo z 30.05.2007
27.	MPZP działek położonych przy ul. Nadmorskiej w Mechelinkach	Uchwała NR VII/14/07 Rady Gminy Kosakowo z 7.03.2007
28.	Zmiana MPZP części wsi Mechelinki obejmującej działki nr 81/3, 81/4, 81/6, część działki nr 80/2, 69/3, 102/10, 214/3 w Mechelinkach	Uchwała NR VIII/13/2007 Rady Gminy Kosakowo z 7.03.2007

29.	MPZP działek nr 171/1 - 171/4, 171/7, 171/9, 171/10, 176/4 oraz części działki nr 171/8 w Pogórze	Uchwała NR XLVIII/56/06 Rady Gminy Kosakowo z 19.10.2006
30.	MPZP części działki nr 195/18 w Pogórze Gmina Kosakowo	Uchwała NR XLVIII/55/06 Rady Gminy Kosakowo z 19.10.2006
31.	MPZP nieruchomości położonych w Mostach na północ od kanału zrzutowego oczyszczalni ścieków	Uchwała NR XLIII/29/2006 Rady Gminy Kosakowo z 21.05.2006
32.	MPZP wsi Kazimierz i fragmentu wsi Dębogórze w Gminie Kosakowo	Uchwała NR XXXIX/120/05 Rady Gminy Kosakowo z 22.12.2005
33.	MPZP dla działek nr ew. gr. 1/12, 1/7, 1/14 przy ul. Kołtątaja w Pogórze w Gminie Kosakowo	Uchwała NR XXXIX/119/05 Rady Gminy Kosakowo z 22.12.2005
34.	MPZP dz. nr ew. 195/13 w Pogórze Gmina Kosakowo	Uchwała NR XXXV/72/05 Rady Gminy Kosakowo z 23.08.2005
35.	MPZP działki nr 178/3 w Pogórze Gmina Kosakowo	Uchwała NR XXXV/71/05 Rady Gminy Kosakowo z 23.08.2005
36.	MPZP dla obszaru działek położonych w rejonie ul. Szkolnej w Pogórze Gmina Kosakowo	Uchwała NR XXXVI/70/2005 Rady Gminy Kosakowo z 23.08.2005
37.	MPZP działek nr 108/7, 86/11 w Gminie Kosakowo	Uchwała NR XXXII/63/05 Rady Gminy Kosakowo z 30.06.2005
38.	MPZP działek nr ew. gr. 57 i 191 obręb Kosakowo	Uchwała NR XXXII/50/05 Rady Gminy Kosakowo z 24.05.2005
39.	MPZP działek położonych w Mostach W Gminie Kosakowo	Uchwała NR XXXII/49/05 Rady Gminy Kosakowo z 24.05.2005
40.	MPZP terenów położonych we wsi Dębogórze Wybudowanie na obszarze wokół oczyszczalni ścieków	Uchwała NR XVI/8/2004 Rady Gminy Kosakowo z 31.03.2004
41.	MPZP nieruchomości położonych w rejonie ul. Dąbka, ul. Wiejskiej oraz lotniska w Pogórze	Uchwała NR XIV/125/03 Rady Gminy Kosakowo z 30.12.2003
42.	MPZP dz. nr ew. 453/23 w Dębogórze Gmina Kosakowo	Uchwała NR XII/93/03 Rady Gminy Kosakowo z 30.10.2003
43.	MPZP działek nr ew. 147/1, 156/1, 145/1, 148/1, 148/2, 148/3, 148/4, 148/5, 149, 150/2, 150/3, 150/4 oraz części działek nr 144, 140, 157 położonych w Mechelinkach Gm. Kosakowo	Uchwała NR X/86/2003 Rady Gminy Kosakowo z 25.09.2003
44.	MPZP działki nr ew. gr. 71 w Dębogórze, Gmina Kosakowo	Uchwała NR IX/61/2003 Rady Gminy Kosakowo z 28.08.2003
45.	MPZP dla fragmentu wsi: Mosty działki nr 994/9 - 994/12, 959/2, 1031/1, 1031/5 - 1031/8, 1019, 1021 - 1029, Rewa działki nr 393/1, 393/2, 394, Gmina Kosakowo	Uchwała NR IX/60/2003 Rady Gminy Kosakowo z 28.08.2003
46.	MPZP dla działki nr 164/21 położonej w Kosakowie	Uchwała NR VII/49/2003 Rady Gminy Kosakowo z 26.06.2003
47.	MPZP działki 178/1 km 15 w Pogórze	Uchwała NR VIII/47/2003 Rady Gminy Kosakowo z 26.06.2003
48.	MPZP dla części działki nr 104/1 we wsi Dębogórze, Gmina Kosakowo	Uchwała NR VII/36/2003 Rady Gminy Kosakowo z 22.05.2003
49.	MPZP terenu części działki nr ew. 153/1 w Kosakowie	Uchwała NR VI/31/2003 Rady Gminy Kosakowo z 24.04.2003
50.	MPZP obszaru dla bezzbiornikowego magazynu gazu - PMG Kosakowo	Uchwała NR V/16/2003 Rady Gminy Kosakowo z 4.03.2003
51.	MPZP części działki nr 71/39 w Pierwoszynie	Uchwała NR IV/2/2003 Rady Gminy Kosakowo z 11.02.2003
52.	MPZP dla działki nr 29 obr. Pogórze	Uchwała NR IV/1/2003 Rady Gminy Kosakowo z 11.02.2003
53.	MPZP terenu części dz. nr ew. 150 w Kosakowie	Uchwała NR LXVII/56/2002 Rady Gminy Kosakowo z 9.08.2002

54.	MPZP obszaru działek: 178/6, 179, 182/30, 184 wieś Pogórze, Gmina Kosakowo	Uchwała NR III/28/2002 Rady Gminy Kosakowo z 30.12.2002
55.	MPZP części wsi Mechelinki	Uchwała NR LXI/12/2002 Rady Gminy Kosakowo z 18.03.2002
56.	MPZP terenu działki nr 81, 82/58 położonych we wsi Pierwoszyno w rejonie ul. Wiśniowej	Uchwała NR XXVIII/60/2000 Rady Gminy Kosakowo z 27.06.2000
57.	MPZP nieruchomości położonych we wsi Kosakowo w rejonie ul. Fiołkowej i Narcyzowej	Uchwała NR XXIV/13/2000 Rady Gminy Kosakowo z 10.03.2000
58.	MPZP nieruchomości położonych w Mostach w rejonie drogi wojewódzkiej Gdynia-Rewa w obrębie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego	Uchwała NR XVI/67/99 Rady Gminy Kosakowo z 26.08.1999
59.	MPZP nieruchomości położonych w Mostach w rejonie drogi wojewódzkiej Gdynia-Rewa w obrębie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego	Uchwała NR XVI/66/99 Rady Gminy Kosakowo z 26.08.1999
60.	MPZP nieruchomości położonych we wsi Pierwoszyno w rejonie ul. Wiśniowej	Uchwała NR I/5/99 Rady Gminy Kosakowo z 29.01.1999
61.	MPZP nieruchomości położonych we wsi Mosty w rejonie drogi wojewódzkiej Gdynia-Rewa	Uchwała NR I/3/99 Rady Gminy Kosakowo z 29.01.1999
62.	MPZP nieruchomości położonych we wsi Mosty w otulinie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego	Uchwała NR I/2/99 Rady Gminy Kosakowo z 29.01.1999
63.	MPZP nieruchomości położonych w Dębogórz	Uchwała NR I/1/99 Rady Gminy Kosakowo z 29.01.1999
64.	MPZP działek nr 35 i 36 i cz. dz. 31 i 37 W POGÓRZU	Uchwała NR X/69/97 Rady Gminy Kosakowo z 25.09.1997

Tabela 2: Wykaz obszarów w Gminie Kosakowo, na których przystąpiono do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub ich zmian

L.p	nazwa MPZP	dane adresowe aktu prawnego wprowadzającego MPZP
1.	Zmiana MPZP obejmująca działkę nr 1150/13 w Mostach przy ul. Kasztanowej	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR VI/15/2015 z 27.01.2015
2.	MPZP dla kanału zrzutowego odprowadzającego ścieki z GOŚ DĘBOGÓRZE do Zatoki Puckiej w Mechelinkach	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR LV/10/2014 z 27.02.2014; zmiana: Uchwała NR VI/15/2015 z 27.01.2015
3.	MPZP działek nr 79/1, 79/2, 90/1, 80/8, 80/9, 90/2 i 91 w Dębogórz	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR LIX/61/2014 z 24.09.2014
4.	MPZP miejscowości Pogórze Gm. Kosakowo, w rejonie ul. Kościuszki i Wiejskiej	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XVII/106/2011 z 24.11.2011
5.	MPZP GOŚ DĘBOGÓRZE w Gminie Kosakowo	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XVII/102/2011 z 24.11.2011
6.	MPZP obszarów położonych w rejonie ul. Wiejskiej i Kołtąta w Pogórz	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR LIX/47/2010 z 31.05.2010
7.	MPZP działek nr 114/5, 114/59, 114/60, 114/62, 114/63, 114/64, 114/131, 114/ 228, 114/229, 114/128 i cz. działki nr 114/130, 114/58, 118 i 265 w Pogórz przy ul. Słowackiego	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XLIX/2/2010 z 27.01.2010
8.	MPZP nieruchomości położonych w Dębogórz Gmina Kosakowo w rejonie ul. Skalniakowej i Pomorskiej	Uchwała Rady Gminy Kosakowo NR XVIII/13/2008 z 27.02.2008

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa kulturowego gminy

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa krajobraz kulturowy, jako przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Zrozumienie roli krajobrazu w kształtowaniu stylu życia mieszkańców odgrywa kluczową rolę w rozwoju postawy troski o dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniania świadomości bycia częścią społeczeństwa, kultury i tradycji. Rozwój przestrzenny Gminy Kosakowo nierozzerwalnie związany był ze środowiskiem naturalnym - zróżnicowaniem ukształtowania terenu w bliskości Bałtyku i Zatoki Puckiej. Najważniejsze czynniki naturalne, które przyczyniły się do powstania i rozwoju osadnictwa na terenie dzisiejszej Gminy Kosakowo to nadmorskie położenie Kępy Oksywskiej oraz pradolina Redy.

5.2.1. Charakterystyka gminy Kosakowo

Kosakowo to gmina wiejska w województwie pomorskim, w powiecie puckim, położona nad Zatoką Pucką, na Kępie Oksywskiej; w całości znajduje się w aglomeracji Trójmiejskiej, komunikacyjnie powiązana jest z Gdynią. W skład gminy wchodzi 10 sołectw: Dębogórze, Dębogórze-Wybudowanie, Kazimierz, Kosakowo, Mechelinki, Mosty, Pierwoszyno, Pogórze, Rewa, Suchy Dwór.

Powierzchnia gminy wynosi 47,37 km². Gmina liczy 12 342 mieszkańców (stan na 2014), z dynamiką wzrostu 39% w latach 2009-2013. Najbardziej dynamicznie rozwijającymi się wsiami są: Pogórze (wzrost liczby mieszkańców: 51%), Mosty i Kosakowo. Na podstawie obserwowanego trendu realną liczbę mieszkańców (zameldowanych i niezameldowanych) w gminie w 2020 roku szacować można na 15 tys. osób.

W roku 2014 zawodowo czynni stanowili 64% mieszkańców, osoby w wieku poprodukcyjnym 12 %, przedprodukcyjnym 23 %; zatem ludność gminy jest młoda, o dużym współczynniku aktywności zawodowej.

5.2.2. Zarys historii Gminy Kosakowo

Liczne stanowiska archeologiczne na terenie Gminy Kosakowo świadczą o ciągłości osadnictwa od epoki neolitu (VII w. pne), tzw. kultury rzucewskiej (por. il. 1) z charakterystycznymi elementami osadnictwa tzw. łowców fok, poprzez całe średniowiecze, ze śladami urządzeń grodowych. W świetle analizy początków chrześcijaństwa na Pomorzu Gdańskim historycy skłaniają się do wskazania Mostów w rozległej parafii puckiej, jako osady portowej, własności biskupa włocławskiego, zanim wieś została nadana cystersom z Oliwy. Pierwsze bezpośrednie wzmianki znajdujemy w dokumentach z XIII wieku, o darowiźnie Kępy Oksywskiej zakonowi norbertanek z Żukowa przez księżnę Zwinisławę, małżonkę Mściwoja I oraz ich syna Świętopełka II, o zamianie donacji północnej część Kępy na rzecz cystersów oliwskich. W akcie nadania po raz pierwszy wymienione zostały nazwy poszczególnych miejscowości *Terra Oxiwia*, m.in. *Kossakewitz*. Włączenie do Europejskiego Szlaku Cysterskiego tzw. Pętli Pomorskiej dziedzictwa cysterskiego: pozostałości folwarku pocysterskiego we dworze w Mostach, z niematerialnym dziedzictwem cystersów (historia i

tradycja osadnicza tzw. *grangii* obejmującej zasięgiem obszar od Rewy, Mechelinki, Kosakowo, Dębogórze i Rumię), świadczy o zakorzenieniu regionu w kulturze europejskiej.

Okres panowania krzyżackiego na Pomorzu w latach 1309-1466 wiązał region z aktywnym zarządem brzegiem morskim przez tzw. *rybickiego*, urzędnika zakonnego stacjonującego na zamku w Pucku. W dobie Rzeczypospolitej szlacheckiej, kiedy starostwem puckim władali Kostkowie, Wejherowie, Działyński, Przebendowscy, nastąpił dalszy rozwój miejscowości znanych już w średniowieczu (od XVI wieku systematycznie notowanych w protokołach wizytacyjnych dekanatu puckiego), powiększał się areal uprawny i stan zagospodarowania, a mieszkańcy świadczyli należności za posługi duszpasterskie i edukacyjne, w XVIII wieku partycypując w kosztach utrzymania nauczyciela. Położone na peryferiach działań militarnych i aktywności politycznej tereny obecnej Gminy Koskowo nie znalazły się w orbicie bezpośredniego zainteresowania, co znacząco ograniczało zainwestowanie (np. budowę dworów, kościołów, urzędzeń obronnych itp.). Po pierwszym rozbiórce Polski dokonano sekularyzacji własności klasztornych i administracja pruska włączyła dobra cysterskiej *grangii* w Mostach do "Królewskiej Domeny Rentowej" w pełni degradując lokalny model gospodarczy. Rozwój społeczeństwa kapitalistycznego w warunkach ustroju autorytarnego w XIX stuleciu przemodelował lokalną społeczność. Śladem tego okresu pozostają tzw. domy pomorskie, murowane z cegły, dość obszerne, związane z zabudową gospodarską siedlisk nielicznych zamożnych włościan, zwanych gburami, oraz szkoły. W opozycji do germanizacyjnej polityki państwa rozwinął się etos kaszubski, jako wyraz patriotyzmu polskiego, wspierany przez katolickich księży. Tożsamość w lokalnym środowisku wyrażała się zawołaniem: „nie ma Kaszub bez Polonii, a bez Kaszub Polski”.

Żywość języka kaszubskiego i wyrazistość etniczna były spoiwem w okresie zmian politycznych po I wojnie światowej. Odrodzenie Rzeczypospolitej w 1919 roku, zaznaczone symbolicznymi Hallerowskimi zaślubinami Polski z morzem 10 lutego 1920 roku w Pucku, otworzyło ludności kaszubskich wsi na Kępie Oksywskiej perspektywy urbanizacji Gdyni-miasta i Gdyni-portu wojennego z pełną infrastrukturą przemysłu stoczniowego. Stanowiąc najbliższe zaplecze dla dynamicznie realizowanych nowoczesnych inwestycji, mikroregion Kępy Oksywskiej uzyskał nowe perspektywy rozwoju, znacząco wzrosła jego wartość osadnicza, rozbudowano nowe połączenia komunikacyjne. Przynależność administracyjna do powiatu puckiego, od 1927 roku morskiego z siedzibą w Wejherowie, nie ograniczała perspektyw rozwojowych. Po przeniesieniu portu wojennego z Pucka do Gdyni-Oksywie tereny obecnej Gminy Kosakowo stały się przedpolem szczególnie ważnym dla bezpieczeństwa państwa. To wyzwanie już we wrześniu 1939 roku zostało podjęte w bohaterskiej Obronie Kępy Oksywskiej, podczas której zginęło ponad 2 tys. żołnierzy. Wyrazem polskiego patriotyzmu miejscowej ludności stały się organizacje ruchu oporu (m.in. Grupa Dębogórska Gryfa Pomorskiego pod dowództwem Bernarda Grablowskiego). Szczególnym dziedzictwem okresu międzywojennego i okupacji hitlerowskiej pozostaje lotnisko w Kosakowie, którego budowę podjęto jeszcze przed wojną, a prowadzono na przełomie 1940/41 roku. Po wojnie było strategicznym obiektem militarnym i na dziesięciolecia blokowało rozwój inwestycyjny okolic. Kępa Oksywska wyzwolona została w początkach kwietnia 1945 roku, włączona do powiatu morskiego z siedzibą w Wejherowie

(1945-54), potem powiatu puckiego (1954-75). Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku z dnia 4 grudnia 1972 r. powołano do życia Gminę Kosakowo, która po zmianach ustrojowych 1989 roku stała się w pełni funkcjonalną jednostką samorządu terytorialnego. Zmiana doktryny bezpieczeństwa narodowego RP znacząco wpłynęła na potencjał rozwojowy Gminy Kosakowo. Przystąpienie Polski do paktu NATO zmieniło kwalifikację lotniska w Kosakowie. W sierpniu 2007 roku samorządy Gdyni i Kosakowa powołały spółkę „Port Lotniczy Gdynia-Kosakowo”; obecnie następują konsekwentne działania przybliżające funkcjonowanie cywilnego portu lotniczego w Kosakowie. W perspektywie cywilizacyjnej będzie to przełom w rozwoju Gminy Kosakowo.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Rozwój przestrzenny Gminy Kosakowo warunkuje środowisko naturalne i ukształtowanie terenu nadmorskiej kępy i rozległej pradoliny polodowcowej. Kapitał przyrodniczy objęty został na wyznaczonych obszarach ochroną prawną:

- Nadmorski Park Krajobrazowy, Uchwała Nr 142 /VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r.;
- Rezerwat „Mechelińskie Łąki”, Rozporządzenie nr 182/2000 Wojewody Gdańskiego z dnia 23 listopada 2000r.;
- Obszar ochrony Natura 2000 „Zatoka Pucka” PLB220005, specjalnej ochrony ptaków stanowiący ostoję ptasią;
- Obszar ochrony Natura 2000 „Zatoka Pucka i półwysep Helski” PLH220032, specjalnej ochrony siedlisk.
- Stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej: odkrywka po eksploatacji żwiru na skraju Kępy Oksywskiej obejmująca obszar o powierzchni 0.30 ha we wsi Kazimierz, Zarządzenie Wojewody Pomorskiego nr 162/99 z 1999 roku.

Złoże soli kamiennej „Mechelinki” stanowiące aktualny obszar eksploatacyjny, w perspektywie przyszłości zostanie zapewne również zakwalifikowane do ochrony, a infrastruktura bezbiornikowego magazynowania gazu ziemnego w kawernach, w Podziemnym Magazynie Gazu „Kosakowo” stanowić będzie zabytek techniki – na obecnym etapie opisu krajobrazu kulturowego wymaga odnotowania, bez podejmowania decyzji prawnych.

Najważniejsze czynniki naturalne bytowo-obronne, które przyczyniły się do powstania i rozwoju na obecnych terenach Gminy Kosakowo osadnictwa to łatwy dostęp do wód zatokowych, rzeka Reda oraz bliskość lasów. Liczne stanowiska archeologiczne świadczą o ciągłości osadniczej już od okresu polodowcowego, a okres wpływów rzymskich dokumentują ślady gospodarki nadmorskiej związanej ze szlakiem handlowym wiodącym z terenu Pomorza Zachodniego ku grodowi gdańskiemu i ziemiom pruskim; co dokumentują czytelne archeologicznie ślady grodziska wczesnośredniowiecznego w Dębogórze. Najwcześniej zurbanizowany i najsilniej przekształcony w związku z działalnością cystersów w średniowieczu został krajobraz wsi Mosty; ślady tej działalności człowieka należy zachowywać i uczytelniać.

Brak ośrodka osadniczego rozwijającego w czasach krzyżackich funkcje miejskie pozbawił Gminę Kosakowo rynku, traktowanego jako lokalne centrum. Zatem utworzenie miejsca-znaku jest jedną z głównych potrzeb identyfikacji przestrzenno-funkcjonalnej i tożsamościowej gminy. Ważnym znakiem tożsamościowym Gminy Kosakowo jest Krzyż Morski w Rewie, zlokalizowany u nasady *Ryfu Mew*, na tzw. "Szpyrku", w miejscu historycznym. W 1922 roku u stóp ówczesnego krzyża odbyła się polowa msza, w której brał udział gen. Józef Haller z oficjalną delegacją. Dziś monumentalna konstrukcja wykonana z trzech symbolicznych kotwic wyznacza kontrpunkt dla *Alei Ludzi Zasłużonych Morzu*, upamiętnianych corocznie od 2004 roku okolicznościowymi tablicami wielkich osobowości (il. 43). Uroczystości honorowania kolejnych wybitnych osobowości Wójt Gminy Kosakowo organizuje corocznie u progu lata, z udziałem Metropolity Gdańskiego, dowództwa Marynarki Wojennej RP oraz wojewódzkich i powiatowych władz samorządowych.

5.2.4. Zabytki archeologiczne

W ramach realizowanego od 1978 roku przedsięwzięcia poszukiwania, rejestrowania i nanoszenia na mapy stanowisk archeologicznych tzw. Archeologicznego Zdjęcia Polski na terenie Gminy Kosakowo zlokalizowano 60 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, zestawionych w tabeli 3: *Wykaz stanowisk archeologicznych w Gminie Kosakowo*. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest zbiorem zamkniętym, w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych mogą zostać zidentyfikowane kolejne ślady osadnicze.

Tabela 3: Wykaz stanowisk archeologicznych w Gminie Kosakowo

nr strefy ochrony archeologicznej	miejsowość	rodzaj stanowiska	chronologia
1	Rewa	osada otwarta	młodsza epoka kamienia i okres wpływów rzymskich
2	Rewa	osada otwarta	obiekt wielokulturowy
3	Mechelinki	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza
4	Rewa/Mechelinki	strefa osadnictwa	obiekt wielokulturowy
5	Rewa/Mechelinki	strefa osadnictwa	obiekt wielokulturowy
6	Mechelinki	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza
7	Mechelinki	punkt osadnictwa	wczesne średniowiecze
8	Mechelinki	cmentarzysko płaskie i osada otwarta	wczesna epoka żelaza i późne średniowiecze
9	Mechelinki	osada otwarta	późne średniowiecze i pradzieje
10	Mechelinki	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza
11	Pierwoszyno	punkt osadnictwa	obiekt wielokulturowy
12	Pierwoszyno	osada otwarta	obiekt wielokulturowy
13	Pierwoszyno	punkt osadnictwa	obiekt wielokulturowy
14	Pierwoszyno	punkt osadnictwa	obiekt wielokulturowy
15	Pierwoszyno	punkt osadnictwa	obiekt wielokulturowy
16	Pierwoszyno	strefa osadnictwa	obiekt wielokulturowy
17	Pierwoszyno	osada otwarta	obiekt wielokulturowy
18	Pierwoszyno	osada otwarta	wczesna epoka żelaza i późne średniowiecze

19	Pierwoszyno	osada otwarta	obiekt wielokulturowy
20	Kosakowo	obozowisko i osada otwarta	młodsza epoka żelaza, wczesne i późne średniowiecze
21	Kosakowo	obozowisko i osada otwarta	obiekt wielokulturowy
22	Kosakowo	osada otwarta	wczesne i późne średniowiecze
23	Kosakowo	punkt osadnictwa	obiekt wielokulturowy
24	Pogórze	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza
25	Pogórze	punkt osadnictwa	obiekt wielokulturowy
26	Kosakowo	punkt osadnictwa	obiekt wielokulturowy
27	Kosakowo	ślady osadnictwa	obiekt wielokulturowy
28	Kosakowo	osada otwarta	młodsza epoka kamienia i wczesne średniowiecze
29	Kosakowo	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza
30	Dębogórze	osada otwarta	obiekt wielokulturowy
31	Dębogórze	ślady osadnictwa	wczesne i późne średniowiecze
32	Dębogórze	osada otwarta	wczesne i późne średniowiecze
33	Dębogórze	osada otwarta	wczesne i późne średniowiecze
34	Dębogórze	ślady osadnictwa	młodsza epoka kamienia
35	Dębogórze	osada otwarta	obiekt wielokulturowy
36	Dębogórze	osada otwarta	późne średniowiecze i pradzieje
37	Dębogórze	osada otwarta	wczesne i późne średniowiecze
38	Dębogórze	osada otwarta	obiekt wielokulturowy
39	Dębogórze	punkt osadnictwa	obiekt wielokulturowy
40	Dębogórze	punkt osadnictwa	obiekt wielokulturowy
41	Dębogórze	osada otwarta	późne średniowiecze
42	Dębogórze	ślady osadnictwa	obiekt wielokulturowy
43	Dębogórze	strefa osadnictwa	obiekt wielokulturowy
44	Dębogórze	strefa osadnictwa	obiekt wielokulturowy
45	Suchy Dwór	ślady osadnictwa	obiekt wielokulturowy
46	Suchy Dwór	ślady osadnictwa	obiekt wielokulturowy
47	Suchy Dwór	cmentarzysko płaskie i ślady osadnictwa	wczesna epoka żelaza i obiekt wielokulturowy
48	Suchy Dwór	osada otwarta	wczesne i późne średniowiecze
49	Pogórze	osada otwarta	późne średniowiecze
50	Pogórze	osada otwarta	obiekt wielokulturowy
51	Pogórze	osada otwarta	młodsza epoka kamienia i późne średniowiecze
52	Pogórze	obozowisko i osada otwarta	młodsza epoka kamienia i obiekt wielokulturowy
53	Pogórze	osada otwarta	obiekt wielokulturowy
54	Pogórze	ślady osadnictwa	obiekt wielokulturowy
55	Pierwoszyno	obozowisko i ślady osadnictwa	młodsza epoka kamienia i obiekt wielokulturowy
56	Mechelinki	ślady osadnictwa	późne średniowiecze i pradzieje
57	Mechelinki	osada otwarta	późne średniowiecze i pradzieje
58	Mechelinki	ślady osadnictwa	późne średniowiecze i pradzieje
59	Mechelinki	ślady osadnictwa	późne średniowiecze
60	Mechelinki	ślady osadnictwa	nieokreślone

5.2.5. Zabytki nieruchome

Historię miejscowości Gminy Kosakowo dokumentuje stosunkowo niewielki zbiór zabytków nieruchomych. Najstarszymi obiektami jest urbanistyka tradycyjnych wsi nadmorskich, założonych na schemacie tzw. ulicówki oraz lokalna sieć drogowa o średniowiecznym rodowodzie. Chronione układy ruralistyczne dotyczą wsi: Rewa, Mechelinki, Dębogórze, Kosakowo, Kazimierz, Pierwoszyno.

W pejzażu wiejskim świadkami przeszłości pozostają nieliczne już i znacznie zniekształcone w stosunku do pierwotnego wyglądu *domy rybackie* (Rewa i Mechelinki) oraz murowane z cegły domy gburskie, które z powodu charakterystycznych cech występujących w architekturze mieszkalnej końca XIX i 1 ćw. XX wieku na Pomorzu, można określić terminem: *dom pomorski*. Obiektami wyróżniającymi się w przestrzeni wiejskiej są także murowane z cegły na przełomie XIX i XX stulecia wiejskie szkoły.

Obiekty zabytkowe nieruchome objęte ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa pomorskiego prowadzonego przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku zestawiono w tabeli 4: *Wykaz zabytków nieruchomych w Gminie Kosakowo wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego (stan na 22.02.2016)*, (il. 2, 3).

Tabela 4: Wykaz zabytków nieruchomych w Gminie Kosakowo wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego (stan na 22.02.2016)

aktualny Nr w rejestrze zabytków woj. pomorskiego	dawny Nr w rejestrze zabytków woj. gdańskiego	data wpisu do rejestru zabytków	obiekt	miejsowość	ulica
148	94	1960.01.18	Dom mieszkalny	Mechelinki	Nadmorska 2
573	441	1972.01.04	Dwór	Mosty	Lipowa 29

Obiekty zabytkowe nieruchome objęte ochroną prawną poprzez wpis do Gminnej Ewidencji Zabytków w Gminie Kosakowo zestawiono w tabeli 5: *Wykaz zabytków nieruchomych w Gminie Kosakowo wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków (stan na 22.02.2016)*, (il. 4-43).

Tabela 5: Wykaz zabytków nieruchomych w Gminie Kosakowo wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków

lp	miejsowość	ulica	nr	obiekt	Nr w rej. zabytków woj. pom./woj. ewidencja zabytków /nr il.
1.	Dębogórze			UKŁAD RURALISTYCZNY WSI	WEZ
2.	Dębogórze	Okopowa	2	DOM tzw. dom pomorski	WEZ /4
3.	Dębogórze	Owocowa	2	KAPLICZKA PW. ŚW. ANNY	WEZ /5

4.	Dębogórze	Partyzantów		KAPLICZKA PW. NAJŚWIĘTSZEJ MARIII PANNY - „Wotum Grupy Dębogórskiej GRYFA POMORSKIEGO”	/41
5.	Dębogórze	Pomorska	8	DOM tzw. dom pomorski	WEZ/6
6.	Dębogórze	Pomorska	11	SIEDLISKO GBURSKIE z domem i wolnostojącą piwnicą	/7
7.	Dębogórze	Pomorska	11	DOM tzw. dom pomorski	
8.	Dębogórze	Pomorska	11	PIWNICA wolnostojąca	
9.	Dębogórze	Pomorska	12	SIEDLISKO GBURSKIE z domem i budynkiem gospodarczym	/8
10.	Dębogórze	Pomorska	12	DOM tzw. dom pomorski	WEZ
11.	Dębogórze	Pomorska	12	BUDYNEK GOSPODARCZY (typu kaszubskiego)	
12.	Dębogórze	Pomorska	26	DOM tzw. dom pomorski	WEZ/9
13.	Dębogórze	Pomorska	30	SZKOŁA	WEZ/10
14.	Dębogórze	Pomorska	50	KAPLICZKA PW. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA	WEZ/13
15.	Dębogórze	Roślinna	12	KAPLICZKA PW. NAJŚWIĘTSZEJ MARIII PANNY	/12
16.	Kazimierz			UKŁAD RURALISTYCZNY WSI	WEZ
17.	Kazimierz	Św. Marka	9	KAPLICZKA PW. ŚW. MARKA	/20
18.	Kosakowo			UKŁAD RURALISTYCZNY WSI	WEZ
19.	Kosakowo	Żeromskiego	75	CMENTARZ KATOLICKI	WEZ /14
20.	Kosakowo	Żeromskiego	75	PLEBANIA	WEZ /16
21.	Kosakowo	Chrzanowskiego	10	SIEDLISKO z domem i budynkiem gospodarczym (typu kaszubskiego)	/19
22.	Kosakowo	Chrzanowskiego	10	DOM	
23.	Kosakowo	Chrzanowskiego	10	BUDYNEK GOSPODARCZY (typu kaszubskiego)	
24.	Mechelinki			UKŁAD RURALISTYCZNY WSI	WEZ
25.	Mechelinki	Szkolna	15	SIEDLISKO RYBAKÓW ZATOKOWYCH z domem i budynkiem gospodarczym	/22
26.	Mechelinki	Szkolna	15	DOM	
27.	Mechelinki	Szkolna	15	BUDYNEK GOSPODARCZY (typu kaszubskiego)	
28.	Mechelinki	Szkolna	17	SIEDLISKO RYBAKÓW ZATOKOWYCH z budynkiem gospodarczym i piwnicą wolnostojącą	/23
29.	Mechelinki	Szkolna	17	BUDYNEK GOSPODARCZY (typu kaszubskiego)	
30.	Mechelinki	Szkolna	17	PIWNICA wolnostojąca	
31.	Mechelinki	Szkolna	23	BUDYNEK GOSPODARCZY (typu kaszubskiego) ob. „Osada wędrowca”	/24
32.	Mechelinki	Szkolna	34	DOM tzw. dom pomorski	WEZ/25
33.	Mechelinki	Nadmorska	2	DOM tzw. dom pomorski	148* WEZ
34.	Mechelinki	Nadmorska	28	DOM tzw. dom pomorski	/21
35.	Mosty	Lipowa	27/29	DWÓR	573* WEZ

36.	Mosty	Lipowa		ALEJA LIPOWA	WEZ/26
37.	Mosty	Pośród pól ok. 200m od drogi Kosakowo-Mosty		MOGIŁA ziemna z krzyżem	WEZ
38.	Mosty	Gdyńska	13	SZKOŁA z budynkiem gospodarczym	/27
39.	Mosty	Gdyńska	13	SZKOŁA	WEZ
40.	Mosty	Gdyńska	13	BUDYNEK GOSPODARCZY	
41.	Pogórze	Kościuszki		CMENTARZ KATOLICKI	WEZ
42.	Pogórze	Mickiewicza	2	KAPLICZKA PW. NAJŚWIĘTSZEJ MARIII PANNY	/42
43.	Pierwoszyno			UKŁAD RURALISTYCZNY WSI	WEZ
44.	Rewa			UKŁAD RURALISTYCZNY WSI	WEZ
45.	Rewa	Koralowa	4	SIEDLISKO RYBAKÓW ZATOKOWYCH z domem i budynkiem gospodarczym	/29
46.	Rewa	Koralowa	4	DOM	WEZ
47.	Rewa	Koralowa	4	BUDYNEK GOSPODARCZY (typu kaszubskiego)	
48.	Rewa	Koralowa	6	DOM	WEZ/30
49.	Rewa	Koralowa	10	KAPLICZKA PW. ŚW. ROCHA	WEZ/31
50.	Rewa	Morska	6	DOM	WEZ/33
51.	Rewa	Morska	12	DOM tzw. dom pomorski	WEZ/34
52.	Rewa	Morska	14	DOM tzw. dom pomorski	WEZ/35
53.	Rewa	Morska	16	DOM	WEZ/36
54.	Rewa	Morska	18	DOM	WEZ/37
55.	Rewa	Morska	52	DOM	WEZ/38
56.	Rewa	Morska	61	SIEDLISKO z domem, budynkiem gospodarczym i piwnicą wolnostojącą	/39
57.	Rewa	Morska	61	DOM tzw. dom pomorski	WEZ
58.	Rewa	Morska	61	BUDYNEK GOSPODARCZY (typu kaszubskiego)	WEZ
59.	Rewa	Morska	61	PIWNICA wolnostojąca	
60.	Rewa	Rybacka	19	DOM	WEZ/40
61.	Rewa	Sztormowa	6	DOM	WEZ /32

* kolorem czerwonym wyróżniono obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego

Ważnym elementem dziedzictwa kulturowego Gminy Kosakowo są Miejsca Pamięci – pomniki i tablice okolicznościowe upamiętniające ważniejsze wydarzenia i postaci historyczne, które zestawiono w tabeli 6: *Wykaz Miejsc Pamięci w Gminie Kosakowo*.

Tabela 6: Wykaz Miejsc Pamięci w Gminie Kosakowo

lp	miejsowość	ulica		obiekt	aktualny Nr nr ilustracji
1.	Dębogórze	Pomorska	30	Miejsce Pamięci o działaczach kaszubskich: Sługa Boży ks. Stefan Radtke, 1. Wójt Gdyni Jan Radtke	11

2.	Kosakowo	Żeromskiego	75	cmentarz katolicki z kwaterą Poległych Obrońców Wybrzeża 1939	14
3.	Kosakowo	Żeromskiego	75	Miejsce Pamięci - tablica upamiętniająca Mieszkańców Gminy Kosakowo Ofiary II wojny światowej	15
4.	Kosakowo	Żeromskiego		Miejsce Pamięci: Żołnierzom Wojska Polskiego i Armii Radzieckiej poległym za wolność	17
5.	Kosakowo	Żeromskiego		Miejsce Pamięci - obelisk pamięci Obrońców Niepodległości - Józefa Klebby	18
6.	Mosty	Szkolna		Miejsce Pamięci Obrony Kępy Oksywskiej 1939	28
7.	Rewa	tzw. Szperk		Krzyż Morski z Aleją Zasłużonych Ludzi Morza	43

Miejsca Pamięci zakładane od 1945 roku, sukcesywnie dopełniane kolejnymi formami utrwalenia faktów budujących tożsamość społeczności gminnej, mimo stosunkowo prostych form, aranżują uroczystości budujące etos wspólnoty narodowej i regionalnej stanowiąc ważny element dziedzictwa kulturowego mieszkańców Gminy Kosakowo.

5.2.6. Zabytki ruchome

Gmina Kosakowo nie posiada w swoim władaniu zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków, na terenie gminy nie ma zarejestrowanych kolekcji zabytków nieruchomych.

5.2.7. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Gmina Kosakowo nie posiada wyodrębnionej jednostki powołanej do gromadzenia i badania oraz opieki nad obiektami posiadającymi wartość historyczną bądź artystyczną o znaczeniu regionalnym lub lokalnym. Znaleźiska archeologiczne związane z ratunkowymi i systematycznymi badaniami przeprowadzonymi na terenie Gminy Kosakowo są magazynowane w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku. Ponieważ odnajdywane artefakty nie należały do najwybitniejszych okazów charakteryzujących Pomorze Gdańskie, nie zostały włączone do ekspozycji, ale stanowią ogólny materiał badawczy.

Lokalni miłośnicy przeszłości dysponują prywatnymi zbiorami artefaktów związanych z przeszłością Gminy Kosakowo (pocztówki z przełomu XIX i XX wieku), tradycjami rybackimi (dawne narzędzia połowowe z poł. XX w.) i kulturą kaszubską (haft i sprzęty gospodarstw domowych z 1 poł. XX w., stare sprzęty i maszyny rolnicze). Poprzez aktywność w Internecie i wydawniczą włączają się w ilustrowanie i identyfikację wizualną swojej *Małej Ojczyzny*. W szkołach, w ramach realizowanej ścieżki dydaktycznej edukacji regionalnej, organizowane są okazjonalnie wystawy sprzętów regionalnych, niekiedy zawierające artefakty o wartościach muzealnych. W Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Mostach funkcjonuje sala regionalna z

wartościowymi zbiorami kaszubskimi, a ozdobą kolekcji jest kronika szkolna z 1872 roku, zasługująca na właściwe zabezpieczenie i ekspozycję (np. w formie cyfrowej).

W gminie jest potencjał do założenia muzeum.

5.2.8. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne, w rozumieniu Konwencji UNESCO, przyjętej na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- spektakle i widowiska,
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Mieszkańcy Gminy Kosakowo mają dużą samoświadomość etniczną i kulturową, szczególnie związaną z pamięcią o rybackich i rolniczych korzeniach przodków. Najcenniejszym dziedzictwem niematerialnym w Gminie Kosakowo jest zachowany, wciąż żywy język kaszubski, który funkcjonuje w kontaktach prywatnych rdzennych mieszkańców oraz propagowany jest poprzez edukację formalną w szkołach. Gromadzenie i udostępnianie w różnych formach księgozbioru kaszubskiego realizuje Biblioteka Publiczna Gminy Kosakowo im. Augustyna Necla, animator konkursów mowy, wieczorów poezji itp. Aktywność społeczną na rzecz kaszubszczyzny wielokierunkowo rozwija Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego Oddział Dębogórze-Kosakowo, włączając się w realizację celów stowarzyszenia poza granicami gminy (np. udział w przedsięwzięciach kaszubskich w Warszawie), upowszechniając kaszubszczyznę wśród nowo osiedlających się w gminie mieszkańców. Propagowanie kaszubskiej kultury muzycznej w kraju i za granicą realizują: *Kaszubski Regionalny Chór Morzanie* (występy na Litwie- 2006, w Niemczech i we Włoszech – 2008), *Zespół Kosakowianie* (m.in. koncertował w u premiera polskiego rządu) oraz dziecięcy zespół folklorystyczny *Dębogórskie Kwiatki* (m.in. występy w Bułgarii – 2012), *Zespół Regionalny Tańca Ludowego Jantarki* działający w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Mostach (m.in. koncerty na Cyprze, w Grecji, Hiszpanii, Bułgarii, Gruzji i we Włoszech) i *Chór Parafialny w Pierwoszynie*. Jakość kulturową tych zespołów potwierdza intensywność koncertowa i liczne nagrody. Kaszubskie festyny w Rewie i Mechelinkach stanowią jedną z ważniejszych propozycji wakacyjnej rozrywki dla turystów i miejscowych.

Reliktem obrzędowości kaszubskiej są tzw. *paneszki*, przebrane grupy młodzieży w okresie Bożego Narodzenia odwiedzające mieszkańców po drobne datki. Obyczaj warty zachowania w swojej pierwotnej, bogatszej formie.

Niematerialnymi dziedzictwem kulturowym są historyczne i geograficzne nazwy geograficzne i miejscowości, funkcjonujące w polskiej i kaszubskiej wersji językowej, ale też dość powszechnie znane w niemieckiej wersji językowej.

Wielokulturowość Gminy Kosakowo jest dobrze udokumentowaną działalnością gminnych instytucji kultury: Centrum Kultury Gminy Kosakowo (m.in. repertuar Teatru Młodzieżowego Gminy Kosakowo) i Biblioteki Publicznej Gminy Kosakowo. Obie instytucje

realizują politykę upowszechniania kultury klasycznej europejskiej, regionalnej kultury kaszubskiej oraz promują patriotyzm polski.

Szczególną aktywnością na polu upowszechniania dziedzictwa kulturowego Kaszub realizują szkoły samorządowe. W szkołach gminnych prowadzona jest systematyczna nauka języka kaszubskiego, nauczyciele Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Mostach są twórcami autorskiego programu nauki języka kaszubskiego oraz autorami podręczników i materiałów dydaktycznych do nauki języka kaszubskiego.

W zaniku są miejscowe tradycje rybackie. Nowoczesna technika połowu i nowoczesna infrastruktura rybacka, atrakcyjna pod względem poprawy efektywności i warunków pracy, wpływa na zmianę modelu funkcjonowania rybaków łodziowych na Zatoce Puckiej, w Rewie i Mechelinkach. Warunki towarzyszące zmianom w rybołówstwie są natomiast potencjałem ochrony kulturowej ginących zawodów. Zawód rybaka łodziowego ulega przekształceniu, ale ma szansę trwania.

5.3. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego są zabytkami o najwyższym znaczeniu kulturowym dla Gminy Kosakowo; ich walorowanie kulturowe, ocena stanu zachowania oraz zagrożenia zostały zestawione w tabeli 7: *Wykaz zabytków nieruchomych w Gminie Kosakowo wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego z walorowaniem kulturowym, oceną stanu zachowania oraz oceną zagrożeń.*

Tabela 7: Wykaz zabytków nieruchomych w Gminie Kosakowo wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego, z walorowaniem kulturowym, oceną stanu zachowania oraz oceną zagrożeń

aktualny Nr w rejestrze zabytków woj. pomorskiego	obiekt	adres obiektu	znaczenie zabytku dla środowiska kulturowego Gminy Kosakowo	ocena stanu zachowania zabytku	ocena zagrożeń
148	Dom mieszkalny	Mechelinki, ul. Nadmorska 2	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej - dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu kapitalnego i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – dość dobry, wskazana aranżacja z odniesieniem do układu pierwotnego	1.właściciel posiada dokumentację konserwatorską dla obiektu; 2.konieczne nakłady inwestycyjne na remont i modernizację przekraczają możliwości właściciela
573	Dwór	Mosty, ul. Lipowa 29	obiekt o znaczeniu regionalnym – włączony do Pomorskiej Pętli	1.stan zachowania struktury po przebudowach XIX-XX w. - dość dobry;	Przewłaszczenie (toczące się postępowanie spadkowe) może

			Europejskiego Szlaku Cysterskiego	2.relikty pocysterskie – wymagają uczytelnienia; 3.kontekst przestrzenny – utracony, wskazana aranżacja z odniesieniem do układu pierwotnego	spowodować przejęcie obiektu przez właściciela/ współwłaścicieli niezainteresowanego zachowaniem wartości historycznej i podnoszeniem walorów kulturowych zabytku
--	--	--	-----------------------------------	---	---

Do powyższego katalogu zabytków o najważniejszym znaczeniu dla gminy należy włączyć także obiekty objęte niższym zakresem ochrony konserwatorskiej, których funkcjonalizm lokalny standaryzuje je, jako zabytki charakterystyczne dla Gminy Kosakowo, z obiektami wpisanymi do rejestru zabytków tworzącymi zespoły funkcjonalne, albo stanowiące potencjał dla rozwoju szlaków kulturowych. Dziedzictwem kulturowym o istotnym znaczeniu dla Gminy Kosakowo i podlegającym ochronie są zarówno **zabytki**, jak i **miejsca pamięci**. Ich walorowanie kulturowe, ocena stanu zachowania oraz zagrożenia zostały zestawione w tabeli 8: *Wykaz obiektów dziedzictwa kulturowego w Gminie Kosakowo, z walorowaniem kulturowym, oceną stanu zachowania oraz oceną zagrożeń*.

Tabela 8: Wykaz obiektów dziedzictwa kulturowego w Gminie Kosakowo, z walorowaniem kulturowym, oceną stanu zachowania oraz oceną zagrożeń

aktualny Nr w Gminnej Ewidencji Zabytków	obiekt	adres obiektu	znaczenie zabytku dla środowiska kulturowego Gminy Kosakowo	ocena stanu zachowania zabytku	ocena zagrożeń
36/2016	Aleja Lipowa	Mosty, ul. Lipowa	obiekt o znaczeniu regionalnym – pierwotnie obiekt składowy w zespole dworsko-folwarcznym w Mostach (dwór/rej.zabytków nr 573)	1.stan zachowania struktury po rewitalizacji - dobry; 3.kontekst przestrzenny – utracony, wskazana aranżacja z odniesieniem do układu pierwotnego	Dominacja funkcji rekreacyjnych terenu zieleni zorganizowanej może stopniowo degradować historyczną funkcję parku z aleją dojazdową do dworu
	Miejsce pamięci Obrony Kępy Oksywskiej 1939	Kosakowo, ul. Żeromskiego	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Obrony Kępy Oksywskiej 1939	1.stan zachowania struktury po rewitalizacji - dobry; 2.kontekst przestrzenny umożliwia organizację uroczystości okolicznościowych	brak zagrożeń
	Miejsce pamięci Obrony Kępy Oksywskiej 1939	Mosty, Ul. Szkolna	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Obrony Kępy Oksywskiej 1939	1.stan zachowania struktury po rewitalizacji - dobry; 2.kontekst przestrzenny umożliwia organizację uroczystości okolicznościowych	brak zagrożeń

	Krzyż Morski z Aleją Zasłużonych Ludzi Morza	Rewa, tzw. Szperk	obiekt o znaczeniu regionalnym – promocja Tradycji Morskich RP	1.stan utrzymania struktury – dobry; 2.kontekst przestrzenny umożliwia organizację uroczystości okolicznościowych	brak zagrożeń
45/2016	Siedlisko rybackie z domem i budynkiem gospodarczym	Rewa, ul. Korolowa 4	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego np. Tradycji rybaków zatokowych	1.stan zachowania struktury oryginalnej - dobry; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga remontu i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – bardzo dobry, zachowane funkcje rybackie	1. Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2. ew.utrata funkcji rybackich
25/2016	Siedlisko rybackie z domem i budynkiem gospodarczym	Mechelinki, ul. Szkolna 15	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego np. Tradycji rybaków zatokowych	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga remontu i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny –dobry, zachowana lokalizacja na skraju skarpy	1. Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2. presja na „zagęszczenie siedlisk” w centrum wsi
28/2016	Siedlisko rybackie z budynkiem gospodarczym i piwnicą wolnostojącą	Mechelinki, ul. Szkolna 17	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego np. Tradycji rybaków zatokowych	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu kapitalnego i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny –dobry, zachowana lokalizacja na skraju skarpy	1. Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2. presja na „zagęszczenie siedlisk” w centrum wsi
34/2016	Dom tzw. dom pomorski	Mechelinki, ul. Nadmorska 28	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego np. Tradycji rybaków zatokowych	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga remontu i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny –dobry, zachowana lokalizacja z dostępem do morskiego brzegu	1. Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2. ew.utrata funkcji rybackich i dominanta funkcji handlowo-turystycznych

5.4. Stan zachowania i zagrożenia dla zabytków w Gminnej Ewidencji Zabytków

W Gminie Kosakowo nasycenie przestrzeni kulturowej obiektami zabytkowymi jest stosunkowo niewielkie. Z uwagi na brak zabytków o znaczeniu ponadregionalnym i niewielkiej ilości zabytków o znaczeniu regionalnym, stanowiących potencjał dla rozwoju szlaków kulturowych, ze szczególną starannością należy zachować i otoczyć opieką obiekty ważne dla obrazu kulturowego środowiska lokalnego. Wieloletnie zaniedbania w zakresie świadomości społecznej o potrzebie zachowania dziedzictwa kulturowego niemającego cech wybitnych dla kultury narodowej, ale posiadającego walory specyfiki lokalnej, skutkują złym stanem zabytków i traktowaniem ochrony konserwatorskiej, jako formy represji. Zatem zwalorowanie zabytków w środowisku kulturowym, ocena stanu zachowania i identyfikacja zagrożeń jest początkiem procesu właściwej opieki nad zabytkami, zarówno ze strony administracji gminnej, jak i właściciele obiektów zabytkowych.

Obiekty wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków są zabytkami o wysokim znaczeniu kulturowym dla Gminy Kosakowo; ich walorowanie kulturowe, ocena stanu zachowania oraz zagrożenia zostały zestawione w tabeli 9: *Wykaz pozostałych zabytków nieruchomych w Gminie Kosakowo wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, z walorowaniem kulturowym, oceną stanu zachowania oraz oceną zagrożeń* (por. il. 4-43).

Tabela 9: Wykaz zabytków nieruchomych w Gminie Kosakowo wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, z walorowaniem kulturowym, oceną stanu zachowania oraz oceną zagrożeń

aktualny Nr w Gminnej Ewidencji Zabytków	obiekt	adres obiektu	znaczenie zabytku dla środowiska kulturowego Gminy Kosakowo	ocena stanu zachowania zabytku	ocena zagrożeń
1/2016	Układ ruralistyczny wsi	Dębogórze	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania urbanistyki historycznej - dobry; 2.kontekst przestrzenny – zmieniona historyczna panorama poprzez nowe niesiedliskowe enklawy mieszkalne	Presja na modernizację centrum wsi ze zmianą ciągów komunikacyjnych i linii zabudowy siedliskowej
2/2016	Dom tzw. dom pomorski	Dębogórze, ul. Okopowa 2	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej - dobry; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga remontu kapitalnego i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – dobry, wskazana pełna aranżacja siedliska	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
3/2016	Kapliczka pw. św. Anny	Dębogórze, ul. Owocowa 2	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury - dobry; 2.brak historycznych cech stylowych	brak zagrożeń
4/2016	Kapliczka pw. NMP	Dębogórze, ul. Partyzantów	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	stan zachowania struktury – bardzo dobry	brak zagrożeń

5/2016	Dom tzw. dom pomorski	Dębogórze, ul. Pomorska 8	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej - dobry; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga remontu kapitalnego i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – dobry, wskazana pełna aranżacja siedliska	brak zagrożeń
6/2016	Siedlisko gburskie z domem i piwnicą wolnostojącą	Dębogórze, ul. Pomorska 11	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu kapitalnego i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – dobry, wskazana pełna aranżacja siedliska	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno- funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
7/2016	Dom tzw. dom pomorski	Dębogórze, ul. Pomorska 11	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu kapitalnego i modernizacji	Konieczne nakłady na remont i modernizację możliwości finansowe właściciela
8/2016	Piwnica wolnostojąca	Dębogórze, ul. Pomorska 11	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu kapitalnego i adaptacji	Konieczne nakłady na remont i modernizację możliwości finansowe właściciela
9/2016	Siedlisko gburskie z domem i budynkiem gospodarczym	Dębogórze, ul. Pomorska 12	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej - dobry; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga remontu kapitalnego i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – dobry, wskazana pełna aranżacja siedliska	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno- funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
10/2016	Dom tzw. dom pomorski	Dębogórze, ul. Pomorska 12	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej - dobry; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga remontu kapitalnego i modernizacji	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno- funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela

11/2016	Budynek gospodarczy (typu kaszubskiego)	Dębogórze, ul. Pomorska 12	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu kapitalnego i adaptacji	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
12/2016	Dom tzw. dom pomorski	Dębogórze, ul. Pomorska 26	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu kapitalnego i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – dobry	Konieczne nakłady na remont zabytku przekraczają możliwości finansowe właściciela
13/2016	Szkoła	Dębogórze, ul. Pomorska 30	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej - dobry; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga remontu kapitalnego i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – dobry	Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą utrudniać podniesienie standardu użytkowego obiektu zabytkowego
14/2016	Kapliczka pw. Najśw. Serca PJ	Dębogórze, ul. Pomorska 50	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	stan zachowania struktury - dobry	brak zagrożeń
15/2016	Kapliczka pw. NMP	Dębogórze, ul. Roślinna 12	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	stan zachowania struktury - dobry	brak zagrożeń
16/2016	Układ ruralistyczny wsi	Kazimierz	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania urbanistyki historycznej - dobry; 2.kontekst przestrzenny – zmieniona historyczna panorama poprzez nowe niesiedliskowe enklawy mieszkalne	Presja na modernizację centrum wsi ze zmianą ciągów komunikacyjnych i linii zabudowy siedliskowej
17/2016	Kapliczka pw. św. Marka	Kazimierz, Ul. Św. Marka 9	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	stan zachowania struktury - dobry	brak zagrożeń
18/2016	Układ ruralistyczny wsi	Kosakowo	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania urbanistyki historycznej - dobry; 2.kontekst przestrzenny – zmieniona historyczna panorama poprzez nowe niesiedliskowe enklawy funkcjonalne	1.Presja na modernizację wsi ze zmianą układu komunikacyjnego i linii zabudowy siedliskowej; 2.Dominacja funkcjonalna obszarów peryferyjnych

19/2016	Cmentarz katolicki z kwaterą Poległych Obrońców Wybrzeża 1939	Kosakowo, Ul. Żeromskiego 75	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Obrony Kępy Oksywskiej 1939	stan zachowania struktury - dobry	brak zagrożeń
20/2016	Plebania	Kosakowo, Ul. Żeromskiego 75	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	stan zachowania - dobry	Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych
21/2016	Siedlisko z domem i budynkiem gospodarczym	Kosakowo, Ul. Chrzanowskiego 10	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – lokalizacja przy głównym ciągu komunikacyjnym	1. Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2. Konieczne nakłady na remont zabytku mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
22/2016	Dom	Kosakowo, Ul. Chrzanowskiego 10	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu i modernizacji	Konieczne nakłady na remont zabytku mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
23/2016	Budynek gospodarczy (typu kaszubskiego)	Kosakowo, Ul. Chrzanowskiego 10	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu i adaptacji	Konieczne nakłady na remont zabytku mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
24/2016	Układ ruralistyczny wsi	Mechelinki	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania urbanistyki historycznej - dobry; 2.kontekst przestrzenny – zmieniona historyczna panorama poprzez nowe niesiedliskowe enklawy funkcjonalne	1.Presja na modernizację wsi ze zmianą ciągów komunikacyjnych i linii zabudowy siedliskowej; 2.Dominacja funkcjonalna obszarów poza centrum wsi
31/2016	Budynek gospodarczy (typu kaszubskiego) w tzw. „Osadzie Wędrowcy”	Mechelinki, Ul. Szkolna 23	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1. stan zachowania struktury oryginalnej – w niewielkim stopniu; 2.stan obiektu – bardzo dobry 3.kontekst siedliskowy zachowany	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej
32/2016	Dom tzw. dom pomorski	Mechelinki, Ul. Szkolna 34	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej - dobry; 2.stan użytkowy	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych;

				<p>obiekty – wymaga remontu kapitalnego i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – dobry, wskazana pełna aranżacja siedliska</p>	<p>2.Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela</p>
37/2016	Mogiła ziemna z krzyżem	Mosty, Pośród pól ok. 200 m od drogi Kosakowo-Mosty	obiekt o znaczeniu lokalnym	Stan zachowania – obiekt nie istnieje	Parcelacja terenu pod zabudowę mieszkalną w l. 80/90 XX w.
38/2016	Szkoła z budynkiem gospodarczym	Mosty, ul. Gdyńska 13	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	<p>stan zachowania – dość dobry, wymaga remontu; zagrożony rozbiórką jest zdewastowany budynek gospodarczy – ważny dla całości założenia</p>	<p>1. Presja na modernizację obiektu szkoły bez zachowania pierwotnej estetyki (zmiana formatu okien) i związków funkcjonalnych obiektów w zespole (dewastacja budynku gospodarczego); 2.Konieczne nakłady na podniesienie standardu użytkowego zabytku mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela</p>
41/2016	Cmentarz katolicki	Pogórze, Ul. Kościuszki	obiekt o znaczeniu lokalnym	Stan zachowania – obiekt nie istnieje	Parcelacja terenu pod zabudowę mieszkalną w XX /XXI w.
42/2016	Kapliczka pw. NMP	Pogórze, ul. Mickiewicza 2	obiekt o znaczeniu lokalnym	stan zachowania – dość dobry, wymaga remontu	brak zagrożeń
43/2016	Układ ruralistyczny wsi	Pierwoszyno	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	<p>1.stan zachowania urbanistyki historycznej - dobry; 2.kontekst przestrzenny – zmieniona historyczna panorama poprzez nowe niesiedliskowe enklawy funkcjonalne</p>	<p>1.Presja na modernizację wsi ze zmianą ciągów komunikacyjnych i linii zabudowy siedliskowej; 2.Dominacja funkcjonalna obszarów poza centrum wsi</p>
44/2016	Układ ruralistyczny wsi	Rewa	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	<p>1.stan zachowania urbanistyki historycznej - dobry; 2.kontekst przestrzenny – zmieniona historyczna panorama poprzez nowe niesiedliskowe enklawy funkcjonalne</p>	<p>1.Presja na modernizację wsi ze zmianą ciągów komunikacyjnych i linii zabudowy siedliskowej; 2.Dominacja funkcjonalna obszarów poza centrum wsi</p>
48/2016	Dom	Rewa, Ul. Koralowa 6	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	<p>1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga</p>	<p>1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady</p>

				remontu; 3.kontekst przestrzenny – wskazana aranżacja siedliska	na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
49/2016	Kapliczka pw. św. Rocha	Rewa, Ul. Koralowa 10	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	stan utrzymania – dobry	brak zagrożeń
50/2016	Dom	Rewa, Ul. Morska 6	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – dobry; 3.kontekst przestrzenny – wskazana aranżacja siedliska	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na podniesienie standardu użytkowego zabytku mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
51/2016	Dom tzw. dom pomorski	Rewa, Ul. Morska 12	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – zły; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga remontu; 3.kontekst przestrzenny – wskazana aranżacja siedliska	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
52/2016	Dom tzw. dom pomorski	Rewa, Ul. Morska 14	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – wymaga remontu; 3.kontekst przestrzenny – wskazana aranżacja siedliska	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
53/2016	Dom	Rewa, Ul. Morska 16	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dobry; 2.stan użytkowy obiektu – dość dobry; 3.kontekst przestrzenny – zachowany	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na rewitalizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
54/2016	Dom	Rewa, Ul. Morska 18	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – zły; 2.stan użytkowy obiektu – dobry; 3.kontekst przestrzenny – nieczytelny pierwotny układ siedliska	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na rewitalizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela

55/2016	Dom	Rewa, Ul. Morska 52	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Tradycji Rybaków Zatokowych	1.stan zachowania struktury oryginalnej – zły; 2.stan użytkowy obiektu – obiekt nieużytkowany, wymaga kapitalnego remontu; 3.kontekst przestrzenny – pierwotny układ siedliska nabrzeżnego	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na rewitalizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
56/2016	Siedlisko gburskie z domem, budynkiem gospodarczym i wolnostojącą piwnicą	Rewa, Ul. Morska 61	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – domu i piwnicy : dobry; bud.gosp.: wymaga remontu kapitalnego i modernizacji; 3.kontekst przestrzenny – wskazana aranżacja siedliska	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
57/2016	Dom tzw. dom pomorski	Rewa, Ul. Morska 61	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – dobry	Remont i modernizacja obiektu częściowo zatarty walory oryginalności domu pomorskiego
58/2016	Budynek gospodarczy (typu kaszubskiego)	Rewa, Ul. Morska 61	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – zły, wymaga remontu kapitalnego i adaptacji	Konieczne nakłady na remont i modernizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
59/2016	Piwnica wolnostojąca	Rewa, Ul. Morska 61	obiekt o znaczeniu regionalnym – należy włączyć do szlaku kulturowego Domu Pomorskiego	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dobry; 2.stan użytkowy obiektu – dobry	1.Presja „modnych” rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych, 2.Zanik funkcji magazynowych obiektu
60/2016	Dom	Rewa, Ul. Rybacka 19	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – zły; 2.stan użytkowy obiektu – dobry; 3.kontekst przestrzenny – zatarty pierwotny układ siedliska	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady na rewitalizację mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
61/2016	Dom	Rewa, Ul. Sztormowa 6	obiekt o znaczeniu lokalnym - ważny dla tożsamości lokalnej	1.stan zachowania struktury oryginalnej – dość dobry; 2.stan użytkowy obiektu – dobry;	1.Presja „modnych” aktualnie rozwiązań estetyczno-funkcjonalnych; 2.Konieczne nakłady

				3.kontekst przestrzenny – wskazana aranżacja siedliska	na podniesienie standardu użytkowego zabytku mogą przekraczać możliwości finansowe właściciela
--	--	--	--	--	--

Charakterystycznym i wyróżniającym elementem dziedzictwa materialnego Gminy Kosakowo może być architektura ceglana siedlisk gburskich, którą tworzą: budynek mieszkalny, tzw. „dom pomorski”, zabudowania gospodarcze łączące funkcje obory, stajni i chlewu, niekiedy wozowni, a rzadziej stodoły, z wolnostojącą piwnicą i piecem chlebowym. Siedliska rybaków zatokowych charakteryzowały się mniejszą skalą architektoniczną i prostszymi rozwiązaniami. W ostatnich dziesięcioleciach nastąpiły dynamiczne zmiany zagospodarowania wsi związane z modernizacją produkcji rolniczej i zmianą stylu gospodarowania rybaków zatokowych – zatem zachowanie reliktyw w/w założeń ma szczególne znaczenie dla ochrony dziedzictwa kulturowego regionu.

Dopełnieniem ochrony siedlisk gburskich i rybackich jest ochrona języka kaszubskiego, poprzez propagowanie mowy kaszubskiej w bezpośrednich relacjach mieszkańców, jako czynnika o najsilniejszym potencjale tożsamościowym północnych Kaszub.

Zagrożeniem dla tożsamości regionu i dziedzictwa kulturowego kaszubskiej Nordy jest pozostawienie właścicieli obiektów zabytkowych bez wsparcia merytorycznego i finansowego, bowiem presja na „modernizację” otoczenia i poprawę warunków bytowych przy dużej podaży współczesnych technologii skłania do aktywności nieliczącej się z potrzebami społecznymi w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, jako dobra wspólnego.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ atrakcyjne położenie nadmorskie z unikatowym Cyplem Rewskim, atrakcyjna linia brzegowa ➤ bliskość aglomeracji Trójmiejskiej ➤ powiązania komunikacyjne z Gdynią ➤ unikatowe walory środowiska przyrodniczego i krajobrazowego z rezerwatami przyrody (m.in. enklawy mikołajka nadmorskiego) ➤ przez teren gminy przebiega międzynarodowa Hanzeatycka Trasa Rowerowa R-10 ➤ w gminie zlokalizowane jest lotnisko wojskowe z realizowaną częścią cywilną o randze ponad regionalnej i międzynarodowej: Port Lotniczy Gdynia-Kosakowo ➤ projektowana jest trasa Obwodnicy Północnej Aglomeracji Trójmiasta przebiegająca przez teren gminy ➤ możliwości pozyskiwania środków w perspektywie 2014 –2020 ➤ działalność kulturalno-oświatowa i wystawiennicza gminnych instytucji kultury i szkół samorządowych ➤ działalność organizacji pozarządowych propagujących i pielęgnujących dziedzictwo kulturowe i kaszubskie korzenie ➤ występowanie na terenie gminy obiektów zabytkowych znaczących dla środowiska kulturowego regionu (dziedzictwo pocysterskie, tzw. ceglany dom pomorski, dom rybacki) ➤ wyraziste niematerialne dziedzictwo kulturowe: używanie języka kaszubskiego, kaszubska kultura muzyczna, lokalne tradycje kulinarne, zachowane tradycje rybackie (połowy ryb, dostępność świeżej ryby itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> • zły stan techniczny znacznej części obiektów zabytkowych • brak uregulowanego stanu własności części obiektów zabytkowych • brak środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych i ich otoczenia, trudność pozyskiwania tych środków dla obiektów niewpisanych do rejestru zabytków • tendencja do niekorzystnego przekształcania zabudowy historycznej oraz jej otoczenia • zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form architektonicznych oraz tradycyjnych materiałów • minione tendencje i mody urbanistyczne z lat 60 i 70 XX w., m.in. zachwianie linii zabudowy, zaburzenie tradycyjnych układów ruralnych • brak zagospodarowania otoczenia wielu zabytków (np. podwórek, bocznych uliczek) • słabo zorganizowany mechanizm kontroli i zarządzania obiektami zabytkowymi z uwzględnieniem szczególnych uwarunkowań związanych z koniecznością ochrony ich wartości – samowole budowlane • niedostateczna świadomość mieszkańców o wartości zasobów kulturowych gminy • niewielka ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków • chaos reklamowy • brak gminnego systemu informacji wizualnej • brak silnego centrum gminy identyfikującego tożsamość miejsca

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ uwzględnienie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych programowania rozwoju Gminy Kosakowo ➤ możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych z funduszy zewnętrznych, w tym: państwowych, samorządowych, prywatnych, wyznaniowych, z Unii Europejskiej itd. ➤ rosnąca identyfikacja mieszkańców z dziedzictwem kulturowym gminy, ➤ wzrost zainteresowania mieszkańców wyglądem i stanem technicznym nieruchomości ➤ wzrost zainteresowania właścicieli i zarządców nieruchomości zabytkowych ochroną i opieką nad zabytkami (wynikająca z możliwości dofinansowania prac konserwatorskich i restauratorskich) ➤ wzrost zainteresowania budową produktów turystycznych na bazie lokalnych wartości kulturowych ➤ poprawa dostępności informacji o zabytkach, ➤ realizowana edukacja regionalna w szkołach ➤ edukacja w dziedzinie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym ➤ budowa tras turystycznych i przestrzeni rekreacyjnych z uwzględnieniem obiektów zabytkowych ➤ współpraca z gminami sąsiednimi w zakresie tras wykraczających poza obszar gminy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ekspansja mieszkalnictwa na teren Gminy mieszkańców nieintegrujących się lokalnie (syndrom „gdynskiej sypialni”) <ul style="list-style-type: none"> ▪ intensywność procesów urbanizacyjnych powodująca zagrożenie utraty wiejskiego charakteru Gminy i przekształcanie struktury zagospodarowania przestrzennego w typowe cechy przedmiejskiego zainwestowania ▪ uciążliwość środowiskowa Grupy Oczyszczalni Ścieków w Dębogórze–Wybudowaniu, która odbiera ścieki z Gdyni, Rumii, Redy, Wejherowa, gmin: Kosakowo, Wejherowo, Szemud i Puck oraz cmentarza komunalnego w Kosakowie, obsługującego Gdynię oraz Gminę Kosakowo <ul style="list-style-type: none"> ▪ mała ilość terenów urządzonej zieleni i urządzeń sportowo – rekreacyjnych ▪ pogarszający się stan techniczny i obniżanie wartości historycznej, naukowej i estetycznej zabytków spowodowany ich niewłaściwym użytkowaniem oraz dowolnym przekształcaniem ▪ samowolne działania przy zabytkach bez uzgodnień i nadzoru służb konserwatorskich ▪ utrata integralności zabytkowej przestrzeni wsi oraz deprecjacja cennych kulturowo i krajobrazowo obszarów gminy poprzez ekspansywny rozwój inwestycji bez nawiązania do lokalnej tradycji budowlanej ▪ brak pozytywnych przykładów rozwiązań nawiązujących do miejscowej tradycji ▪ brak świadomości właścicieli i użytkowników o walorach i znaczeniu obiektów zabytkowych, przy niedostatku mechanizmów promujących właściwe rozwiązania ▪ brak funkcji i użytkowania, lub funkcja degradująca obiekty zabytkowe ▪ brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków ▪ presja inwestycyjna skutkująca nadmierną, ekspansywną ingerencją w historyczny układ i substancję zabytkową ▪ nieuregulowana sytuacja prawnowłasnościowa, współwłasności, wtórne podziały i parcelacje ▪ klęski żywiołowe i zdarzenia losowe

7. Założenia programowe Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo na lata 2016-2019 ma służyć ochronie i wykorzystaniu zasobów dziedzictwa kulturowego w szerokim spektrum życia społecznego, w celu rozwoju gospodarczego społeczności lokalnej. W wyniku realizacji Programu powinno nastąpić przejście od pasywnej ochrony zabytków i cząstkowych działań konserwatorskich do stosowania zintegrowanego zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego.

Ramy programowe Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo wyznaczają następujące zagadnienia:

1. kreowanie modelu odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego w gminie władz samorządowych i mieszkańców;
2. wspieranie i kreowanie różnorodnych form i metod umożliwiających ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami – wdrażanie zasad partnerstwa oraz odpowiedzialności właścicieli obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy Kosakowo;
3. włączenie dziedzictwa kulturowego w obszar interwencji i wsparcia zgodnie z zasadami planowania i wdrażania programów prorozwojowych, poprzez uznanie znaczenia dziedzictwa kulturowego w rozwoju społeczno-ekonomicznym Gminy Kosakowo;
4. wspieranie aktywności lokalnej w działaniach mających na celu poszanowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa oraz zachowanie własnej tożsamości;
5. umożliwienie finansowania i racjonalnego wykorzystania środków finansowych na utrzymanie krajobrazu kulturowego oraz ratowanie obiektów o wartościach zabytkowych;
6. podnoszenie walorów obiektów zabytkowych i wykorzystanie ich w promocji Gminy Kosakowo;
7. wspieranie projektów związanych z kreowaniem i wdrażaniem nowych form opieki nad zabytkami i ich promocji (np. rozwijanie szlaków turystyczno-kulturowych, rewitalizacja zabytków, tworzenie parków kulturowych i stref aktywności kulturowej).

Celem strategicznym dla Gminy Kosakowo - realizowanym z użyciem narzędzia, jakim jest Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo na lata 2016-2019 - jest zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy, służące rozwojowi społeczno-gospodarczemu i pogłębianiu tożsamości jej mieszkańców.

Metodą realizacji tak określonego celu będzie jakościowe i ilościowe powiększenie form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, stosowanych przez władze gminne przy wykonywaniu zadań własnych, realizowanych na rzecz lokalnego środowiska: infrastruktury oraz społeczności lokalnej.

7.1. Priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Gmina Kosakowo, poprzez administrację samorządową i instytucje samorządowe, w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami realizuje cel strategiczny w ramach następujących priorytetów:

Priorytet 1: **ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM KULTUROWYM GMINY**

Priorytet 2: **OCHRONA I REWALORYZACJA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY**

Priorytet 3: **DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA I EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI**

7.2. Kierunki działań oraz zadania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Priorytet 1: ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM KULTUROWYM GMINY	
Kierunki działań	Zadania
1. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych	<ul style="list-style-type: none"> • podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy, • systematyczna kontrola stanu utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach gminy, • dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach nie będących własnością gminy poprzez udzielanie dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach ruchomych i nieruchomych, na podstawie stosownej uchwały, • oznakowanie obiektów zabytkowych na terenie gminy, • wspieranie rozwoju regionalnych izb pamięci, kolekcji, parków kulturowych itp.
2. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy, • rewaloryzacja zabytkowej zieleni stanowiącej własność gminy, • zapewnienie lub wskazanie właściwego doradztwa budowlano-konserwatorskiego i popularyzowanie dobrych praktyk, • zacieśnienie współpracy z właściwym dla Gminy Kosakowo konserwatorem zabytków oraz ze starostwem powiatowym
3. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na

	<p>terenach objętych ochroną konserwatorską,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie szkolenia osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną (w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki), • wsparcie utrzymywania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów (w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i Funduszu Pracy), • wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach oferujących wypoczynek i rekreację (regionalne potrawy, regionalna estetyka wnętrz, upominki oparte na miejscowych tradycjach), • wspieranie tworzenia parków kulturowych (np. Park Kulturowy Grodziska Dębogórze, Park Kulturowy Rybaków Zatokowych, Kaszubski Park Kulturowy)
--	--

Priorytet 2: OCHRONA I REWALORYZACJA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	
Kierunki działań	Zadania
1. Zintegrowana ochrona	<ul style="list-style-type: none"> • aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, • włączenie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami do innych działań strategicznych gminy
2. Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	<ul style="list-style-type: none"> • konsekwentne wdrażanie zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego gminy, • egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, określonych w dokumentach programowych odnoszących się do zabytków (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji), • przeciwdziałanie samowolom budowlanym na obiektach zabytkowych, • podjęcie współpracy z uczelniami: prace studialne i praktyki studenckie z zakresu dziedzictwa kulturowego

Priorytet 3: DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA i EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI	
Kierunki działań	Zadania
1. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	<ul style="list-style-type: none"> • aktualizacja internetowej bazy danych o zabytkach gminy, • aktualizacja dokumentacji fotograficznej stanu zabytków (co 2 lata), • wskazanie właścicielom obiektów zabytkowych wartości i elementów, które winny podlegać ochronie
2. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionie i dziedzictwie kulturowym	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie materiałów i pomocy dydaktycznych do nauki języka kaszubskiego w systemie szkolnym i pozaszkolnym, • opracowanie folderów i publikacji okolicznościowych poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy, • organizacja konkursów tematycznych z zakresu dziedzictwa kulturowego na szczeblu szkolnym i gminnym, • organizacja konferencji, wykładów, warsztatów z zakresu popularyzacji dziedzictwa kulturowego, • współpraca z organizacjami pozarządowymi w celu popularyzacji dziedzictwa kulturowego gminy
3. Promocja regionalnego dziedzictwa	<ul style="list-style-type: none"> • aktualizacja systemu oznakowania zabytków na terenie gminy (tablice, plansze), • włączenie do systemu przestrzennej informacji gminnej kaszubskich nazw geograficznych i nazw ulic, • opracowanie i oznakowanie szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych dziedzictwa kulturowego, • promocja parków kulturowych (np. Park Kulturowy Grodziska Dębogórze)

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

8.1. Instrumenty prawne

Problematyka zachowania dziedzictwa kulturowego będzie uwzględniana przez władze Gminy Kosakowo przy uchwalaniu przepisów prawa miejscowego (realizacja priorytetu 2: Ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego). W zakresie wykonawczym

prawa miejscowego ochrona zabytków i opieka nad zabytkami będzie realizowana poprzez wykonywanie postanowień prawnych zawartych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (realizacja priorytetu 1: Zarządzanie dziedzictwem kulturowym gminy). W ramach posiadanych instrumentów prawnych administracja gminna będzie realizować ochronę dziedzictwa kulturowego, poprzez:

- ochronę krajobrazu kulturowego wsi objętych ochroną konserwatorską,
- ochronę zabytków nieruchomych w kontekście lokalizacji nowych inwestycji,
- ochronę zabytków nieruchomych w zakresie realizacji remontów i modernizacji obiektów.

Celem wspierania prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy zabytkach nieruchomych wraz z ich otoczeniem oraz w historycznych układach przestrzennych, a także zabytkowego wyposażenia i wystroju - w 2016 roku Wójt Gminy Kosakowo opracuje nowy instrument prawny: uchwałę w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu Gminy Kosakowo na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, sposobu jej rozliczania oraz sposobu kontroli wykonania zleconego zadania (realizacja priorytetu 2: Ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego). Ten instrument opieki nad zabytkami zostanie wdrożony po zaplanowaniu środków finansowych w budżecie gminy na lata 2017-2019 (realizacja priorytetu 1: Zarządzanie dziedzictwem kulturowym gminy).

Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego (realizacja priorytetu 3: Promocja i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego) będzie rozwijana w ramach realizacji zadań:

- statutowych administracji samorządowej, bibliotek, szkół i instytucji kultury Gminy Kosakowo,
- organizacji pozarządowych w tzw. *systemie grantowym*, poprzez narzędzie, jakim jest gminny program współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.2. Instrumenty koordynacji

Realizacja Programu wymaga współpracy z instytucjami ochrony zabytków różnych szczebli, w tym z: Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Gdańsku, powiatowym konserwatorem zabytków w Pucku, diecezjalnym konserwatorem zabytków Archidiecezji Gdańskiej, z administratorami parafii rzym.-kat. w Kosakowie, Pierwoszynie i Rewie, z organizacjami pozarządowymi oraz właścicielami obiektów zabytkowych.

8.3. Instrumenty finansowe

Podstawowym narzędziem finansowym realizacji Programu będzie budżet Gminy Kosakowo, która realizuje zadania opieki nad zabytkami w ramach zadań własnych.

Podstawowym instrumentem finansowym dla zachowania najcenniejszych zabytków gminy będą dotacje udzielane na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na podstawie uchwały Rady Gminy w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu Gminy Kosakowo na prace

konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do Gminnej Ewidencji Zabytków, sposobu jej rozliczania oraz sposobu kontroli wykonania zleconego zadania.

Planowane jest również wykorzystanie do realizacji Programu instrumentu dotacji z funduszy zewnętrznych:

- funduszy unijnych,
- dotacji ministra kultury i dziedzictwa narodowego,
- dofinansowań samorządu województwa pomorskiego.

Korzystając z instrumentu dotacji samorząd Gminy Kosakowo zamierza ubiegać się o dofinansowanie na realizację projektów związanych z rozwojem zasobów ludzkich i rozwojem obszarów wiejskich: na szkolenia, promocję, tworzenie lokalnych oraz regionalnych produktów i marek turystycznych, tworzenie miejsc pracy związanych z dziedziną kultury, turystyki i edukacji. Ponieważ wkład własny stanowi niewielki procent w stosunku do przyznawanych grantów, pozyskane środki będą w znaczący sposób wpływały na zwiększenie możliwości operacyjnych Gminy Kosakowo.

8.4. Instrumenty społeczne

Z poziomu samorządowej administracji gminnej przewidywane jest prowadzenie działań w zakresie współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (instytucjami kościelnymi, osobami fizycznymi oraz spółkami), a także edukacja i informacja ogólnodostępna oraz sektorowana odnośnie dziedzictwa kulturowego Gminy Kosakowo.

8.5. Instrumenty kontrolne

Realizacja zadań sformułowanych w Programie zostanie przeprowadzona poprzez monitoring:

- monitoring zasobów (stała aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków),
- monitoring stanu środowiska kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Za monitorowanie realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo na lata 2016-2019 odpowiada Wójt Gminy Kosakowo, który co dwa lata będzie przedstawiał Radzie Gminy Kosakowo sprawozdanie z realizacji programu.

Kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki:

1. poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
2. ilość i kwota dotacji udzielonych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
3. ilość zabytków, na których były prowadzone prace konserwatorskie/restauratorskie,
4. liczba i długość (w km) utworzonych szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych,

5. liczba i zakres przestrzenny (obszar/wielkość) parków kulturowych, miejsc pamięci itp.
6. liczba zrealizowanych na terenie gminy konkursów, wystaw i działań edukacyjnych w zakresie promocji dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków,
7. liczba przygotowanych/wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników, albumów),
8. liczba szkoleń/liczba osób biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
9. ilość i kwota dotacji udzielonych organizacjom pozarządowym w dziedzinie zachowania i promocji dziedzictwa kulturowego Gminy Kosakowo.

10. Finansowanie ochrony, opieki i promocji dziedzictwa kulturowego

Podstawowym dokumentem regulującym system finansowania opieki nad zabytkami na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774), która w rozdziale 7 szczegółowo określa zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach.

Zgodnie z ustawą opieka nad zabytkiem, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. W związku z wysokimi kosztami konserwatorskich prac badawczych, projektowych i wykonawczych, ustawa umożliwia finansowanie prac przy zabytkach wpisanych do rejestru przez inne podmioty niż właściciel lub posiadacz zabytku, poprzez przyznawanie dotacji celowych pochodzących z różnych źródeł np.

- 1) funduszy Unii Europejskiej związanych z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe,
- 2) budżetu państwa,
- 3) Funduszu Kościelnego,
- 4) budżetu Pomorskiego Konserwatora Zabytków
- 5) budżetu samorządu wojewódzkiego
- 6) budżetów organów powiatowych i gminnych

W związku z powyższym ważne jest propagowanie przez organ gminy informacji wśród właścicieli zabytków o różnych możliwościach dofinansowywania szeroko pojętych prac konserwatorskich prowadzonych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

Właściciel (lub posiadacz) zabytku ubiegający się o pozyskanie środków na prace przy zabytkach powinien pamiętać o sformułowaniu rzeczywistych celów zamierzonych działań, aby wybrać odpowiedni program dofinansowania i przygotować prawidłowo wymagane dokumenty. Ubiegający się o dotacje beneficjent powinien wiedzieć, że łączna wartość uzyskanych dotacji ze źródeł zewnętrznych nie może przekraczać 100% całkowitej wartości zadania, a środki z funduszy europejskich nie zawsze mogą być łączone ze środkami pochodzącymi z budżetu państwa i samorządów terytorialnych.

10.1. Publiczne źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo na lata 2016-2019 będzie finansowany ze środków własnych budżetu Gminy Kosakowo, jak również w miarę możliwości pozyskiwane będą środki z budżetów innych publicznych źródeł, tj.: Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz województwa pomorskiego.

1. Środki własne budżetu gminy obejmować będą:

- wydatki celowe realizowane bezpośrednio przez administrację gminną,
- dotacje podmiotowe dla instytucji, których organizatorem jest Gmina Kosakowo,
- dotacje, granty, nagrody samorządu gminnego dla podmiotów niezaliczanych do sektora finansów publicznych,
- dochody własne gminnych instytucji kultury.

2. Środki w ramach Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: „Dziedzictwo kulturowe”, obsługującego następujące priorytety:

- Ochrona zabytków
- Wspieranie działań muzealnych
- Kultura ludowa i tradycyjna
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą
- Ochrona zabytków archeologicznych
- Miejsca Pamięci Narodowej.

Informacja o aktualnych warunkach uczestnictwa w programach na dany rok kalendarzowy jest publikowana na portalu internetowym www.mkidn.gov.pl w tzw. zakładce: Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

3. Na upowszechnianie języka kaszubskiego (dziedzictwo niematerialne) Gmina Kosakowo podejmować będzie działania dwutorowo:

- edukacja dzieci i młodzieży w szkołach i przedszkolach - z subwencji oświatowej Ministerstwa Finansów na podstawie sprawozdawczości SIO dla Ministerstwa Edukacji Narodowej,
- edukacja pozaszkolna i promocja języka - w dyspozycji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ulokowano środki związane z promocją języków mniejszości etnicznych i zachowania tożsamości kulturowej. Informacja w tym zakresie jest publikowana na portalu internetowym www.mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl w tzw. zakładce: Dotacje. Całość korespondencji związanej z dotacjami rocznymi i trzyletnimi na ochronę, zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego, w tym w szczególności składanie wniosków o udzielenie dotacji, a także obsługa wniosków i sprawozdań przez MSWiA, odbywa się przy pomocy platformy ePUAP oraz systemu ESOM.

4. Środki finansowe znajdujące się w gestii Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku, przyznane przez Wojewodę Pomorskiego, pozostające w dyspozycji

Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków mogą być udzielone w formie dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, usytuowanym na terenie województwa pomorskiego. Informacja o aktualnych warunkach uczestnictwa w programach na dany rok kalendarzowy jest publikowana na portalu internetowym www.ochronazabytkow.gda.pl w tzw. zakładce: Dotacje.

5. Na rewaloryzację zabytkowej zieleni dotacji udziela Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Na Pomorzu środkami dysponuje Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku. Informacja o aktualnych warunkach uczestnictwa w programach na dany rok kalendarzowy jest publikowana na portalu internetowym www.wfosigw.gda.pl w tzw. zakładce: Konkursy.

10.2. Pomocowe źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

W perspektywie wieloletniej finansowanie części działań zawartych w programie opieki nad zabytkami może być realizowane ze środków unijnych w ramach regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego 2014-2020, w działaniach:

- 8.1. Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne,
- 8.3. Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe.

Informacja o aktualnych warunkach realizacji projektów w ramach RPO WP 2014-2020 jest publikowana na portalu internetowym www.rpo.pomorskie.eu.

10.3. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

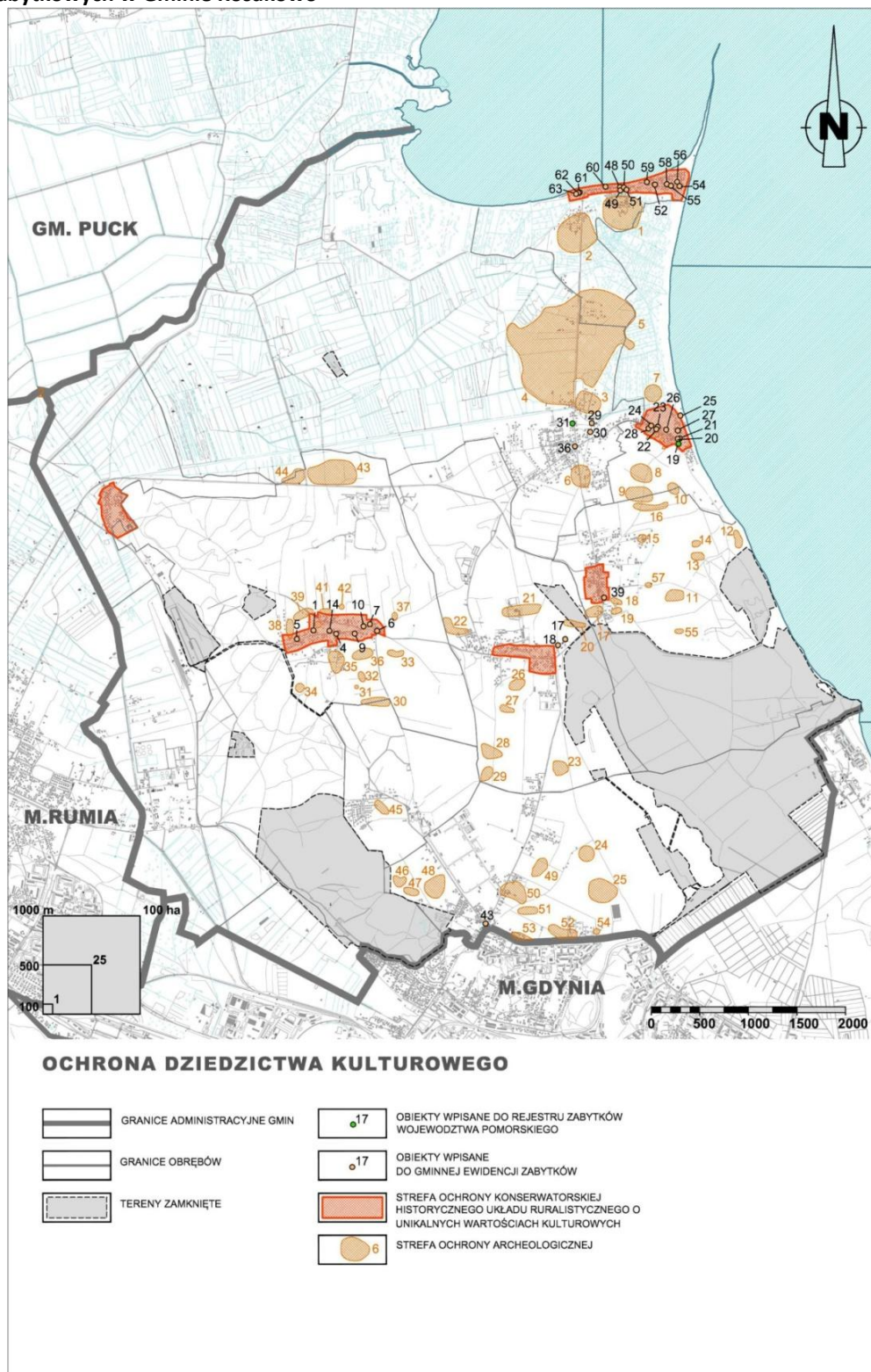
Cele określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami w Gminie Kosakowo na lata 2016-2019 będą osiągnane poprzez:

- inicjatywy własne władz Gminy Kosakowo;
- stosowanie instrumentów finansowych (prowadzenie gminnych instytucji kultury i turystyki, dotacje dla organizacji pozarządowych i właścicieli zabytków, itp.);
- funkcje programowe (programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.);
- wspólne działania władz Gminy Kosakowo z Urzędem Marszałkowskim Województwa Pomorskiego, Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa narodowego oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego na zasadach porozumień, umów, itp.;
- inne działania stymulujące.

CZĘŚĆ GRAFICZNA PROGRAMU

II. 1: Mapa stref ochrony konserwatorskiej dziedzictwa kulturowego z rozmieszczeniem obiektów zabytkowych w Gminie Kosakowo

**Inwentaryzacja fotograficzna stanu zabytków w Gminie Kosakowo
– stan luty 2015**

II.2	Dom tzw. dom pomorski	Mechelinki, ul. Nadmorska 2	Dom pomorski XIX/XX w.; Nr w rej.zabytków woj. pomorskiego: 148
			

Strona | 54

II.3	Dwór	Mosty, ul. Lipowa 29	Relikty założenia cysterskiego XVI-XVIII w.; dwór XIX w.; rewitalizacja obiektu pocz. XXI w. Nr w rej.zabytków woj. pomorskiego: 573
			
			

II. 4	Dom tzw. dom pomorski	Dębogórze, Ul. Okopowa 2	XIX/XX w.
			
			

II. 5	Kapliczka pw. św. Anny	Dębogórze, Ul. Owocowa 2	lata 20-30. XX w.
			

II. 6	Dom tzw. dom pomorski	Dębogórze, Ul. Pomorska 8	k. XIX w. rewitalizacja pocz. XXI w.
--------------	---------------------------------	--	---

Strona | 56

II. 7	Siedlisko z tzw. domem pomorskim i piwnicą wolnostojącą	Dębogórze, Ul. Pomorska 11	pocz. XX w.
--------------	--	---	--------------------

II. 8	Siedlisko z domem pomorskim i bud. gospodarczym	Dębogórze, Ul. Pomorska 12	XIX/XX w.
--------------	--	---------------------------------------	------------------

II. 9	Dom tzw. dom pomorski	Dębogórze, Ul. Pomorska 26	2 poł. XIX w.
--------------	----------------------------------	---------------------------------------	----------------------

II. 10	Szkoła	Dębogórze, Ul. Pomorska 30	1900 r.
 			

II. 11	Miejsce pamięci o działaczach kaszubskich	Dębogórze, Ul. Pomorska 30	2014 r. - poświęcone urodzonym w Dębogórze: Sługa Boży ks. Stefan Radtke, Pierwszy Wójt Gdyni Jan Radtke
			

II. 12	Kapliczka pw. NMP	Dębogórze, Ul. Roślinna 22	lata 30. XX w.
			

II. 13	Kapliczka pw. Najśw. Serca PJ	Dębogórze, Ul. Pomorska 50	poł. XX w.
			

II. 14	Cmentarz katolicki	Kosakowo, Ul. Żeromskiego 75	1915 r. z kwaterą poległych Obrońców Wybrzeża 1939

II. 15	Miejsce Pamięci	Kosakowo, Ul. Żeromskiego 75	2009 r. – tablica upamiętniająca Mieszkańców Gminy Kosakowo Ofiar II wojny światowej

II. 16	Plebania	Kosakowo, Ul. Żeromskiego 75	lata 20. XX w.
			

II. 17	Miejsce Pamięci	Kosakowo, Ul. Żeromskiego	1964 r. – pomnik Żołnierzy Wojska Polskiego i Armii Czerwonej z ziemią z pól bitewnych
			

II. 18	Miejsce Pamięci	Kosakowo, Ul. Żeromskiego	2013 r. – obelisk pamięci Obrońców Niepodległości - Józefa Klebby

II. 19	Siedlisko z domem i bud. gospodarczym	Kosakowo, Ul. Chrzanowskiego 10	lata 30. XX w.

II. 20	Kapliczka pw. św. Marka	Kazimierz, Ul. Św. Marka 9	1860 r. - remontowana 2001r.

II. 21	Dom tzw. dom pomorski	Mechelinki, Ul. Nadmorska 28	k. XIX w.

II. 22	Siedlisko z domem i budynkiem gospodarczym	Mechelinki, Ul. Szkolna 15	pocz. XX w.
			

II. 23	Siedlisko z bud. gospodarczym i wolnostojącą piwnicą	Mechelinki, Ul. Szkolna 17	pocz. XX w.
			

II. 24	Budynek gospodarczy ob. „Osada wędrowca”	Mechelinki, Ul. Szkolna 23	1931 r. rewitalizacja: pocz. XXI w. „Osada wędrowca” - obiekt zaadaptowany na cele hotelowo-restauracyjne
			

il. 25	Dom tzw. dom pomorski	Mechelinki, Ul. Szkolna 34	lata 30. XX w.
			

II. 26	Aleja Lipowa	Mosty, Ul. Lipowa	pocz. XIX w.
			

<p>II. 27</p>	<p>Szkoła z budynkiem gospodarczym</p>	<p>Mosty, Ul. Gdyńska 13</p>	<p>pocz. XX w. rozbudowana w latach 30. XX w., modernizacja XX/XXI w.</p>

<p>II. 28</p>	<p>Miejsce Pamięci Obrony Kępy Oksywskiej 1939</p>	<p>Mosty, Ul. Szkolna</p>	<p>1991 r.</p>

II. 29	Siedlisko rybackie z domem i bud. gospodarczym	Rewa, Ul. Koralkowa 4	pocz. XX w.
			
			

II. 30	Budynek mieszkalny	Rewa, Ul. Koralkowa 6	pocz. XX w. przebudowany 2 poł. XX w.
			

II. 31	Kapliczka pw. św. Rocha	Rewa, Ul. Korolowa 10	1913 r. fundacja Walentyny i Franciszka Kuptz za uratowanie od zarazy
			

Strona | 68

II. 32	Dom	Rewa, Ul. Sztormowa 6	pocz. XX w. remont pocz. XXI w.
			

II. 33	Dom	Rewa, Ul. Morska 6	pocz. XX w. przebudowany pocz. XXI w.

II. 34	Dom tzw. dom pomorski	Rewa, Ul. Morska 12 (rozwidlenie na ul. Sztormową)	pocz. XX w. przebudowany pocz. XXI w.

II. 35	Dom tzw. dom pomorski	Rewa, Ul. Morska 14	1933 r. przebudowany pocz. XXI w.
			

II. 36	Dom	Rewa, Ul. Morska 16	pocz. XX w. przebudowany pocz. XXI w.
			

II. 37	Dom	Rewa, Ul. Morska 18	pocz. XX w. przebudowany pocz. XXI w.
			

II. 38	Dom	Rewa, Ul. Morska 52	pocz. XX w.
			

II. 39	Siedlisko z domem, bud. gospodarczym i wolnostojącą piwnicą	Rewa, Ul. Morska 61	k. XIX w. dom przebudowany 2011-14
			
			

II. 40	Dom	Rewa, Ul. Rybacka 19	lata 30. XX w. przebudowany pocz. XXI w.

II. 41	Kapliczka pw. NMP	Dębogórze, ul. Partyzantów	1947 r. Wotum Grupy Dębogórskiej GRZYFA POMORSKIEGO

II. 42	Kapliczka pw. NMP	Pogórze, ul. Mickiewicza 2	lata 30. XX w.
			

II. 43	Krzyż Morski z Aleją Zasłużonych Ludzi Morza	Rewa, tzw. „Szperk”	2004 r.
			
			

NA ZLECENIE WÓJTA GMINY KOSAKOWO
opracował: dr DANUTA DETTLAFF, historyk sztuki
dj.dettlaff@onet . eu
mobile: 506 083 522